

MENTOR

LIST ZA SREDNJEŠOL-
SKO DIJASTVO. URE
JUJE DR. ANT. BREZNIK

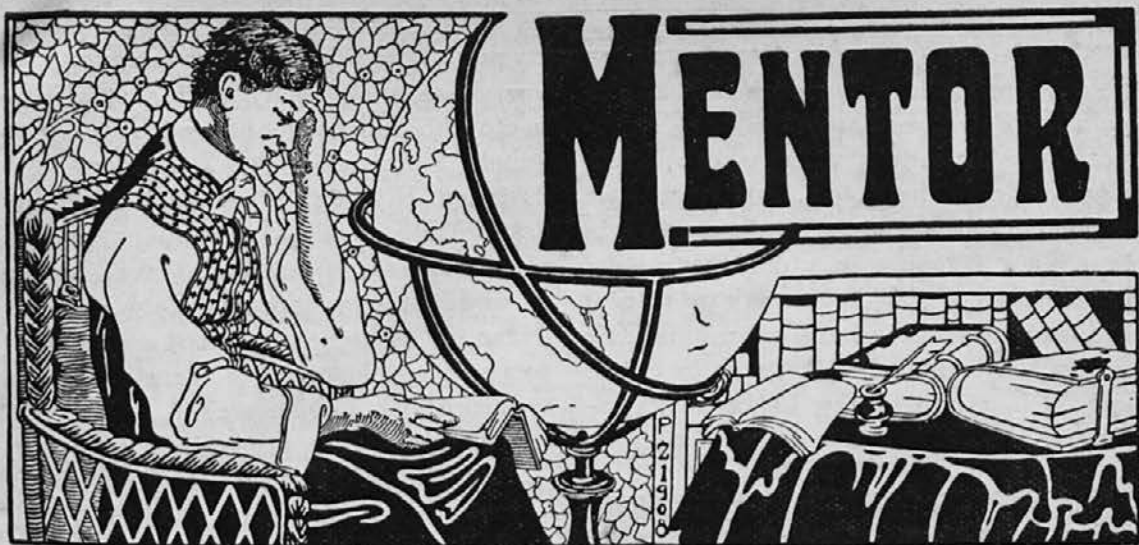
LETNIK VII. ZA L. 19¹⁴/15

ŠT. 1-2.

VSEBINA:

V deželi svetnikov in umetnikov. (Ksaver Meško)	1
Naš boj. (Dr. J. Samsa)	5
Av gust Weismann. (Prof. Fr. Pengov)	8
Paberki po naših srednješolskih slovenskih čitankah. (Dr. J. D.)	11
Homerjeva Iliada. (Prof. Fr. Omerza.) (II. spev)	13
Nagrobnice. (Pesem.) (Prof. Fr. Omerza)	21
Kako sem prvič prišel čez rusko mejo. (Dr. Leop. Lénard)	22
O zvoku. (Prof. Fr. Pengov)	26
Na Ruskem. (Josip Lavtižar)	28
Horac, Oda na Cezarja Avgusta (IV. 5). (Pesem.) (Prof. Fr. Omerza)	35
Droblj	36

Izhaja v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano prvega dne v mesecu in stane za dijake 2 K, za druge naročnike 4 K na leto.

LETNIK VII.

OKTOBER-NOVEMBER 1914.

ZVEZEK 1-2.

V DEŽELI SVETNIKOV IN UMETNIKOV.

KSAVER MEŠKO.

(Odlomki potopisnih črtic.)

I.

Trinajst let, kar sem prvič videl »večno mesto«, Rim, glej, ali niso odhitela mimo kakor trinajst brzokrilih lastovk, ki jih vihar podi? Srečo so prinesla, sekala so rane. A jih je isti bežeči čas spet zacelil. Le obronki so ostali. Ti včasih zakrvave, zaskele. A je dobro tako. Človek vsaj ne pozabi, da živi na svetu, v dolini solz. A izmed srečnih dni, glej, ali niso bili izmed najlepših tisti rimskega romanja pred trinajstimi leti? Ali ni spomin na nje kakor spomin na sveti večer, na blagoslovljeno božično noč?

Å Rim sam — preogromen je, da bi se ob enem obisku vtisnilo vse v srce, v dušo, v spomin. Preveč je zanimivosti, preveč krasote, celo ogromnosti preveč. Ta čarovitost in šarovitost omami duha, utruji misli, otopi zanimanje. In vtis je — velikanski kaos!

Kakor iz morja jesenske megle, ko jo veter razčesne, ko jo solnce prežge, so vstajala pred dušo čuda, ko sem se vživel v spominu nazaj v oni lepi čas. Glej, iz kaosa se dviga — polagoma, kakor bi rastla iz neskončnosti — ogromna kupola Sv. Petra, ki nam je v onem pomladanskem jutru prva zažarela od daleč v pri-

jazni pozdrav. Ona prva pot v mesto se oživlja pred dušo, v mesto povsem novo, povsem tuje, s pisanim, južnim življenjem. Prva pot k Sv. Petru, v ono gigantsko ogromnost, ki se človek v njej in pod njo povsem izgubi in se še bolj stisne in pogrezne v svojo neznatno malenkost. Ona prva pot gori na zeleneči in cvetoči Janikel — kdaj sem šel v življenju lepšo pot, blagoslovljeno s slajšimi spomini? Ob poti, glej, Tassov hrast, že umirajoč, podprt, da se ne zruši pod težo let. Strt mož je posedal pod njim veliki pesnik (1544—1595, rojen v Sorrentu pri Neapolju) tedaj gost menihov pri Sv. Onofriju, živeč le še spominom in Bogu, čakajoč smrti, da ga reši življenja, ki mu je dalo pač merico sladkosti, a veliko zvrhano mero bridkosti in trpljenja. In drug velik sin Italije, sv. Filip Neri (1515 rojen v Firenci, umrl isto leto kakor Tasso, 1595) jo posedal ob cesti z rimsko mladino in je sejal v mlada srca seme spoznanja božjega, vžigal v njih plamen ljubezni do Boga in do bližnjega.

Z Janikla pogled na morje hiš. Kakor ogromne skale in ostre čeri kipe iz njega kupole in zvoniki cerkva. Nad vsemi pa, kakor ogromen sokol, ki se dviga v drznem

poletu proti čudoviti modrini neba, kupola Sv. Petra, najčarobnejši sen, najveličastnejši zasnutek velikanskega, nadčloveškega Michelangela. Pod kupolo pa — mnogo jasneje mi je živela vsa ta leta ta slika v spominu in v duši nego slika kupole same — v nedeljo navrh pri splošni avdijenci devetdesetletni namestnik Kristusov, naslednik galilejskega ribiča Petra, Leo XIII., »čudo sveta«, kakor so ga nazivali Rimljani.

RAJNI PRESTOLONASLEDNIK NA KOROŠKEM 1907

Kakor bi bilo včeraj, gledam še danes tisto čudežno, drobno, belooblečeno prikazen, na visokem prestolu polagoma plavajočo gori po domu sv. Petra, tisto nežno belo roko, kako trepeta počasi, kakor utrujena od let, dela in blagoslavljanja, visoko po razgretem zraku in blagoslavlja tisoče, klečeče v prahu pod njim. Še danes gledam oni nepopisni izraz v licu, ki ni smeh in ni nasprotno — nikoli se baje Leon ni nasmejaj, odkar je postal papež; najbrž tudi jokaj ni, Bog ve; zdi se, da je odmrl prvemu in slednjemu, odkar je

vzel nase skrb za vesoljni svet. Nekaj očetovsko milega je bilo v tistih tenkih gubah, a obenem nekaj neskončno veličastnega. Ni čudo, da je padla nemškemu cesarju Viljelmu II. — in resnično, ta mož ni bojazljivec — čelada iz roke, ko mu je prvič stopila naproti ta eterična prikazen, in so zaplamtele pred njim oči, ki so prodirale, kakor se je zazdelo človeku, v najskritejše globine srca.

Še danes gore pred menoj te velike, plamteče oči, ki bleste iz suhega, brezkrvnega obraza kakor dva žarna, črna diamanta, polna velikih skrivnosti. Vse življenje nosi pač s seboj ta žgoči pogled, v kogar je kdaj zažarel . . .

Kakor trinajst brzokrilih lastovk je hitelo mimo teh trinajst let. A glej, hrepenenje po solnčni, cvetoči Italiji in po večnem mestu ni odhitelo z njimi. Živelo je globoko v srcu in je čakalo na svoj dan.

Cez trinajst let je prišel.

II.

Italija je raj, velik vrt, a umeten vrt.¹ Nekdaj je bila dežela, kakršne so naše, z našimi gozdovi. Zdaj je skoro kakor orient z domala vsemi čudi jutrovske pokrajine, le da nima njihovih golot, puščav in njihovih grozot. Italija je najmlajše, najskrbneje negovano dete orienta.

Malone vsa šarovitost in eksotična krasota tega dolgega vrta je tujega izvora. Cipreso, ki nam je simbol juža, najnežnejša podoba Italije, so vpeljali in zasadili Grki. Le polagoma, z veliko težavo se je privadila deželi in se udomačila v njej. Isto je s pinijo. Tudi početek oljke v Italiji se dá zgodovinsko dokazati. Kostanje so Rimljani že za časa cesarjev uvažali iz tujine. Riž in murvo so darovali Italiji Arabci. Agave, kaktus, koruzo, tobak je poslala Amerika. Jabolka so pripeljali l. 1548. iz Kine.

Italijanski svet nima tiste stare, mirne in častitljive prošlosti, kakor jo ima naš.

¹ Primerjaj: Fr. Naumann: »Sonnenfahrten« (Italienische Frühlingfahrt 1906, V).

Zato je tudi vse bolj pisano nego pri nas, vsa dežela je kakor velika, zelo živa slika. A krasno je vse. Tem bolj nas zamami ta kras, ker je za nas nenavaden in nov. Italijanska pestrost morda duha utruji, a dolgočasi ga ne.

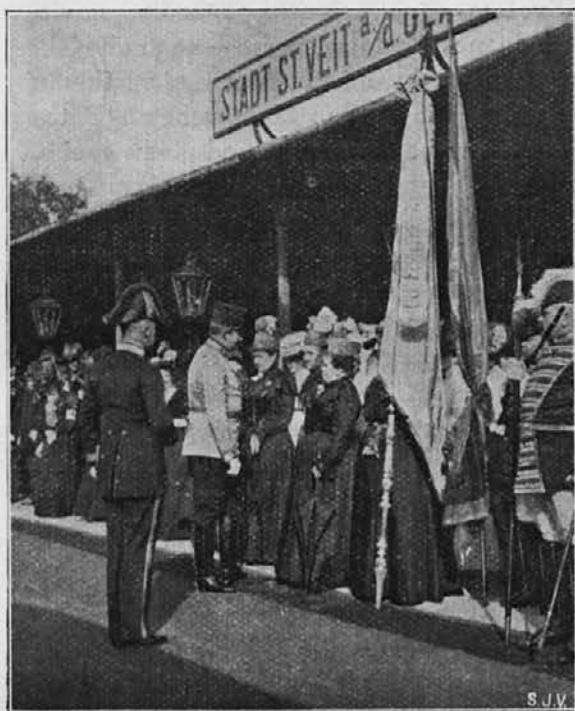
In dežela svetnikov je Italija. Že njena smejoča solnčnost in toplota, njene pokrajinske krasote rode in delajo svetnike; vsekakor so mogočno vplivale na njih razvoj, na njihove značaje. Če bi bil živel »siromak iz Asisija«, »alter Christus« — drugi Kristus — sv. Frančišek v naših hladnih krajih, bi se bilo najbrže njegovo mišljenje in življenje razvijalo in razvilo nekoliko drugače. Najbrž bi bil ta »ioculator Domini« — igrèc božji — mnogo resnejši.¹ In kdove če bi bil spesnil oni najkrasnejši spev vse trubadurske dobe, svojo »Solčno pesem«, ki ga je povzdignila do prvega trubadurja božjega in vse prirode. »Zakaj en sam žarek solнца — posebno tega solнца — je dovolj, da razsvetli mnogo tmine, je rekel Frančišek sam. Mnogo je pripomoglo to blesteče solnce in ta čudovita Umbrija, da je Frančišek največji pesnik med svetniki ne le po svojih pisanih spevih, temveč še bolj po svojem življenju; zakaj večina tega življenja, od izpreobrnjenja in noter do onih dni težkih dvomov in dušnega mraka malo pred smrtjo, je bila čudežna pesem...

In te bele in sivkaste golobice na italijanskih hribih, nevisokih, v lepih, elegantnih konturah vstajajočih iznad planjav — ta stara mesta in mesteca, ali niso kakor ustvarjena za svetnike in da rode in ustvarjajo te otroke in ljubljence božje?

¹ Primerjaj: Fr. Naumann (protestantski pastor), »Sonnenfahrten« (Assisi, die Burg des Antikapitalismus): »Rings um Perugia und Assisi lag gestern früh dichter Schnee, so daß die Landschaft des heiligen Franciskus aussah, als sei sie nach dem rauhen Norden getragen worden... es war leicht, ganz unmittelbar zu fühlen, daß Franciskus ein anderer gewesen sein würde, wenn solches nordische Wetter hier die Regel wäre, denn die fröhliche, gottselige Sorglosigkeit seines regellosen Glaubens braucht Sonne.«

A Korton a, s svojimi temnimi cipresami in pinijami, poslonjena gori po hribu kakor resno pokopališče, kako ne bi dan na dan govorila z resno besedo čuteči, v zavesti krivde drhteči duši sv. Marjete?

In Siena, tudi »mesto na gori, ki ne more ostati skrito« — skoro v megleni daljavi daleč strani od železnice se dviga oni strmo odrezani hrib, da se zdi, kakor bi štrlel oster otok v velikem hrepenenju iz morja proti sinjemu nebu —

RAJNI PRESTOLONASLEDNIK NA KOROŠKEM 1907

kako mora biti krasna in močna na onem ponosnem skalovju! Kaj čudo, če je rodila sv. Katarino (1347—1380), ono močno deklico, ki je govorila z glasno, zapovedujočo besedo samim papežem, in je vsa Italija zadrhtela, ko je šla h Gospodu po plačilo, šele triintrideset let stara. Vsa Italija je pač čutila, da je zatisnila oči in onemela za vedno njena največja tedanja hči. Rodila je tudi v besedi mogočnega sv. Bernardina (1380—1444). In tretjega velikega Janeza Kolombinija († 1367), bogatega, ponosnega in skopega predsednika sienske republike, pozneje ubo-

gega, ponižnega, a že na tem svetu ob vseh težavah nebeško srečnega očeta jezuatov — »jezuate« jih je imenovalo ljudstvo po njih običajnem pozdravu: »Hvaljen bodi Jezus Kristus! Naj živi in kraljuje v vseh srcih Jezus Kristus!« Janez ni pisal pesmi, a užival in izživel je z vso dušo in s pravim umetniškim umevanjem krasoto svoje domovine, poezijo prirode božje. V tem je soroden sv. Frančišku.

»O vi ubožčki božji,« je govoril in pridigal — kakor tako krasno opisuje v »Svetem ognju, sienski legendi«, sloviti danski pesnik Joergensen — »o vi ubožčki božji, kako hvaležni moramo biti ljubemu Bogu! Le pomislite: Živeti smemo, potovati in romati smemo pod tem lepim, toplim solncem, gledati smemo jasno modrino neba, dihati smemo sveži zrak. In pogledajte te krasne cvetke, ki se tako pisano bleste v solncu — bele, rdeče, rumene, oranžaste, modre. Pohodite eno izmed njih — noben umetnik na svetu je ne more več tako krasne ustvariti. Vzemite eno izmed njih v roko — pogledajte, kako čudovito umetniško in nežno so razpredene vijoličaste žilice po beli čašici, pogledajte in strmite, kako umetniško, nežno in deviško je vse ustvarjeno . . . O ti čudoviti svet, o ti prekrasni svet, o ti neskončni, ljubeznivi, skrivnosti polni svet! O življenje, o sreča, o blaženost, o paradiž!«

In v hipu, sredi govora se je zgrudil Janez na zemljo in je obležal kakor mrtev.

Učenci pa so se razkropili čez travnik, ki je žarel od cvetja. In rjavo oblečeni možje so nabrali cvetlic polne roke, da, polna naročja so si jih natovorili. Do zadnjih kotov in mej travnika so šli in so trgali, trgali, trgali. Pa so se vrnili k učeniku in očetu in so stresli vsa svoja bremena nanj. Ovenčali so mu najpoprej lice z anemonami.¹ Potem so pokopali nje-

¹ Rdeče anemone so one »lilije na polju«, ki govori o njih božji Zveličar, da »še Salomon v vsej

govo haljo pod množico snežnobelih marjetic. Skrili so nato njegove roke in noge pod cele gore cvetlic, da je bil naposled en sam kipeč, dehteč cvet . . .

Šele čez čas se je Kolombini zdramil iz svoje omame. Ko je odprl oči, je zastrmel v same bele in rdeče cvetlične glavice. Dvignil se je z blaženim smehljajem, počasi in previdno. Poln hvaležnosti je stiskal roke ljubljnim bratom, jih objemal in jih pritiskal na srce. Radostno, blaženo pojoč so šli dalje svojo pot skozi cvetočo deželo. A še dolgo časa so vi-sele snežne marjetice in rdeče anemone v gubah rjave, borne, čez in čez zakrpane halje Kolombinijeve . . .«

Na solčnem hribu sredi Umbrije sanjari tudi Asisi, blagoslovljeno mesto, drugi Betlehem, rojstno mesto onega, ki je v vseh stoletjih od Kristusa sem Kristusov nauk najbolj preživel in se je s svojim otroško-angelskim življenjem najbolj približal vzoru, ki ga je pokazal Gospod svetu v pridigi na gori — rojstno mesto drugega Kristusa, ki je postal ubog, ponižen in neveden pred svetom, a s tem velik pred Bogom in pred zgodovino, ki tehta pravično dela in zasluge in nepodkupno deli čast in sramoto. In rojstno mesto velike duhovne hčere in sestre Frančiškove, svete Klare, res svetle in blesteče, kar oznanja njeno ime, svetle po veliki, močni svoji duši, blesteče po svojih delih — Klaré, ki bi ji moral, kakor pravi veliki oboževatelj obeh asiških ubožcev, protestant Sabatier, Frančišek posvetiti še eno, sklepno kitico »Solčne pesmi«:

In slavljen bodi, Gospod, po moji sestri Klari!
Ustvaril si jo molčečo, delavno in modro,
po njej žari Tvoja luč v vseh naših srcih.

svoji slavi ni bil tako oblečen kakor njih katera.« Belih lilij v Sv. deželi ni, na prostem, na poljih vsaj ne, a z anemonami so spomladi pokrajine posejane.

NAŠ BOJ.

DR. J. SAMSA.

Bojni vihar je zaplesal po Evropi. Naša Avstrija mora proti dvema sovražnikoma braniti svoje meje. Z orožjem v roki mora kaznovati lakomna soseda, ki hočeta zahrbtno prestavljati mejnike. S takimi krivičnimi sosedi ima opraviti tudi naša mogočna zaveznica Nemčija. In tako se bije boj, kakršnega še ni pisala Klio v svetovno povestnico; boj za pravico, boj za svobodo. Velikanska polja so en sam prostran žrtvenik nenasitne Morane, milijoni se žrtvujejo iz ljubezni in navdušenja, stotisoči padajo in dokazujejo resnico Schillerjevih besed:

»Das Leben ist der Güter höchstes nicht.«

Življenje ni najvišja dobrina; so dobrine in popolnosti, ki jim življenje ni previsoka cena; so nameni in cilji, ki so vredni človeškega življenja. Življenje je sredstvo, namen mu je onstran zemeljskega sveta, življenja namen je nadzemeljski, večni. In ta namen je vreden življenja in njegovega boja.

Da, boj je človeško življenje, če naj bo življenje vredno tega imena. Boj, mladi prijatelji, je tudi vaše življenje. »Vzori in boji« — tako je duhovit pisatelj po pravici naslovil vsebino dijaškega življenja.¹ Marsikak dijak bije boj za obstanek, za kruh; vsak dijak pa mora bojevati boj za vzore, za ideale. Dijaški vzori! Kdo izmed nas starejših se jih ne spominja, tistih let mladostnega vrvenja in drevenja, mladeniškega navdušenja in lahkomišelnosti, brzokrilih poletov in bajnočarnih načrtov v zračnih gradovih. Kot bi trenil, so minula leta, v katerih človek snuje misli in naklepe za prihodnost, komaj si stopil s samostojno nogo in samolastno mislijo v življenje — in že ti sili pogled nazaj v preteklost, trezen, premišljen, motreč. In morda ti pada moreča teža na srce, morda te zapušča pogum,

morda že obupuješ nad uresničenjem svojih vzorov, ko jih vidiš množice, ki jim je vihar strl krila in vzel polet, da padajo vedno niže in niže. Žal, da jih je mnogo. Ali so bili torej vsi naši mladostni upi samo »misli visokoleteče« in »želj neizpolnjenih bolečine?« Ali niso bili v resnici nič drugega kot krasne sanje? Nič drugega kot čudnobajna pravljica iz tisoč in ene noči? Kje je tisti čudoviti talisman, ki zagotavlja uspeh našemu življenju in trudu, uresničenje našim vzorom, plačilo našim naporom? — Glejte talisman — to so jasni cilji in vzori in vztrajni boji in napori.

Mar niso ti, ki so odpadli od svojih vzorov, imeli premalo poguma in vztrajnosti? In ti, ki padajo v močvirne nižave, ali se niso dali sami v svoji lahkomišelnosti zavesti na pot za pogubonosnimi vešami?

Blagrujem te, mladi prijatelj, ako imaš ideal, vzor, ki te navdušuje, ki ga hočeš doseči, se mu približati, kolikor le mogoče. Hodi za njim, kot mornar za zvezdovodnico, ne izpusti ga izpred oči! Vedi, da ti ga bo pogosto zakril oblak — lahkomišelnosti, strahu pred drugimi, strasti — ne obupavaj, išči ga znova, ne odnehaj prej, dokler ga ne najdeš in — našel ga boš. Ne poslušaj jih, ki ti tvoje vzore sramote in blatijo in govore: »Idealist, filister, fantast!« Ko tako govore, molči in hodi za vzorom. »Ars non habet osorem nisi ignorantem.« — Vzore sovraži le tisti, ki jih nima.

Dijak brez idealnega poleta — kako žalostna postava! Poglejte jih, te napolizobražene, ki so si priborili v šolah le nekaj tujih besed brez misli in vsebine! Poglejte te nadute, blazirane mlade starce, ki se ne morejo za nobeno misel več ogreti, za nikak načrt navdušiti, za nikak ideal več vzkipeti. Krepko jih je označil pesnik Župančič:

»Na mojem nebu ni zvezd,
na mojih potih ni cest,
v moji duši tema,
v mojem srcu bolest.«

¹ Beri krasne sestavke v »Dom in Svetu« l. 1896. in 1897. izpod peresa profesorja dr. Jos. Debevca (Jož. Ošaben)!

Kdo bi mogel povedati, odkod je zavrel vihar, ki jim je zatemnil zvezde-vzore? Verski dvomi, nastali po gotovi struji moderne literature, katera prezira in smeši versko prepričanje; družba, ki ima nerazumljivo moč do mladih src; strast, ki se je v srcu razpasla in ki si je v svoj zagovor in obrambo usužnjila voljo in razum; nedokazane in nedokazne kleвете zoper vero in cerkev, rojene v nevedni glavi in hudobnem srcu... A kdo bi znal naštetih vsa pota nevere, po katerih se izgublajo ideali iz mladih src!

Srečen pač, komur v zmotni temi posije luč pravega vzora. Saj mu mora biti srce prazno, če nima predmeta

POLET PO VRBSKEM JEZERU.

vrednega njegove ljubezni; duša izsušena in izmučena, če se ne more opajati ob svežem vrelcu življenja; željenje in hrepenenje utrujeno in vendar — nenasitno, dokler ne doseže predmeta, ki ga trajno zadovoljuje. Dijak s svojim nejasnim hrepenenjem in s svojimi nezrelimi čustvi brez trdnih načel je pravi Faust, podoba človeka, vedno hrepenečega in vedno se motečega, ki ga ne zadovolji nobena dobrina in ne uteši nobeno uživanje.

»V daljavo kam ga vrenje tira,
sam komaj ve za blazni vrvež svoj:
Najlepše zvezde hoče od vseмира
in od zemlje najvišjo vsako slast;
naj blizu, daleč se ozira,
z ničimer se mu ne utoli strast.«

Goethe-Funtek, Faust I., 302—307.

Kaj čuda, da mlado srce zakoprni po nadzemljskem večnem idealu, po Bogu — morda že zavrženem:

»Glej, menil sem, da mogel bi živeti
brez tebe kdaj, brez svojega Boga;
a naj li rastejo vonjivi cveti
brez solnca sredi jasne neba?«

Kette.

Naš namen, mladi prijatelji, je prava izobrazba. To je vzor, ki ga hočemo doseči — v junaškem, vztrajnem boju. Izobraziti si hočemo duha in srce, razum in voljo. Ti dve najvišji zmožnosti naše duše nas družita z Bogom samim, ki je najpopolnejši um in najsvetejša volja. Čim popolnejši sta ti dve naši zmožnosti, tem podobnejši smo Bogu; saj je naša duša ravno po teh zmožnostih odsev božjega bistva — seveda v neskončni oddaljenosti od neskončne popolnosti božje. »Scriptum est super nos lumen vultus tui, Domine,« je pel psalmist. Z izobraževanjem svojega uma in z izpopolnjevanjem svoje volje pa vedno bolj zblížujemo pojma *ἀνθρωπέεσθαι* (človek biti) in *θεοποιεῖσθαι* (biti Bog).

Življenje zahteva trdnih, resnih ljudi, ljudi jasne glave in obilnega znanja. Vede so v

zadnjem času čudovito napredovale; takozvane »eksaktne« vede, ki svoje rezultate merijo in tehtajo, si osvajajo svet. Živimo v dobi električne iskre in letalnih strojev. Življenje postaja vedno bolj zamotano; zahteve pri vstopu v izobražene stanove postajajo vedno večje. Temeljitega, resnega učenja nam je treba, da nas drugi narodi ne bodo zapostavljali in podcenjevali. »Išče te sreča, um ti je dan, — Našel jo boš, ak' nisi zaspan.«

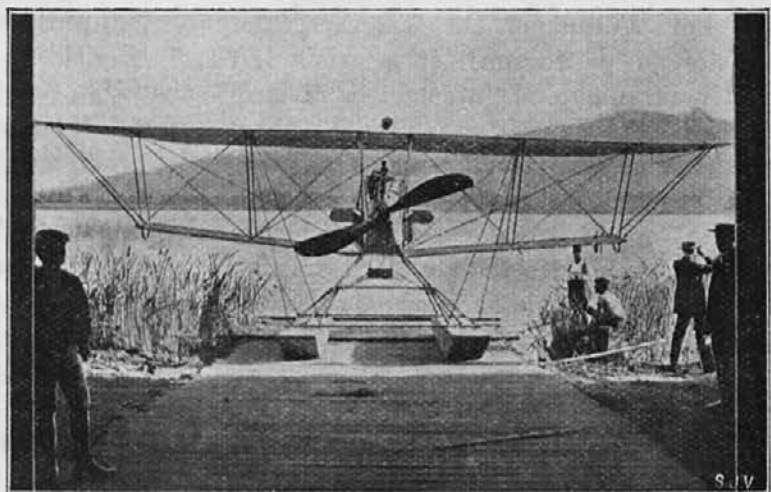
A še drug vzrok je, ki odločno zahteva od Vas, mladi prijatelji, da si naberete o pravem času Krezovih zakladov duha. Po ljutem boju, ki se vrši z vsemi strašnimi sredstvi modernega napredka, bodo zazijale v vrstah naših inteligentnih stanov občutne vrzeli. In na zapuščene

postojanke bodo morale — prej nego v navadnem, mirnem času — stopiti nove rezerve mlade inteligence. Vaša skrb, prijatelji, da Vas najde veliko trenotje — pripravljene.

Vzgoja razuma, pridno učenje, pa je šele polovica Vašega dela za življenje in njegove zahteve. Druga, težja in zato tudi lepša polovica Vaše naloge je vzgoja Vaše volje, vzgoja — značaja. Voljo tako utrditi, da se vedno lahko odloči za to, kar spozna razum za pravo in dobro — to je krasna naloga vsakega človeka, to je zlasti Vaša naloga. Pravec in merilo, po katerem vedno brez strahu in s popolno varnostjo uravnavamo svojo voljo, pa nam daje samo — katoliška vera. Kajti samo katoliška vera nam nudi zadovoljive in trajne dobrine, ki so vredne življenja in njegovih bojov. Življenje po katoliški veri, udejstvovanje verskega življenja je vzgoja volje »per excellentiam«, je vzgoja značaja — v najglobljem pomenu te besede.

Kultura brez religije je usodepolna zabloda modernega bogomrznega sveta. Kulturnotehnične pridobitve same na sebi še niso narodu vir sreče in blagostanja; ostro brušen nož so — v rokah otrokovih, narod — otrok jih lahko rabi v svojo škodo. Materialna kultura mora imeti neki korektiv, neko merilo in ravnilo; in glejte, to je vidik in presoja vseh človeških del »sub specie aeternitatis«. Toda — praviš — kaj ima vendar elektrika opraviti z vero? Na prvi hip bi se človeku res zdelo, da nič. Toda v življenju posameznikov in narodov v vse dogodke in pojave nekako nevidno, a čudovito dosledno pronicuje versko vprašanje, odnos do vere in do Boga. Nihče drugi ni bil, nego Goethe, ki je rekel: »Das eigentlichste und tiefste

Thema der Weltgeschichte ist der Kampf zwischen Glauben und Unglauben.« Na dnu vsakega vprašanja in problema najdemo končno neki odnos do verskega vprašanja — in če hočeš biti temeljit in dosleden, moraš nasproti temu vprašanju vseh vprašanj zavzeti svoje stališče. — Aut — aut. — Tudi v tem smislu velja globoka beseda apostola-misleca sv. Pavla: »V njem živimo, se gibljemo in smo.« Kaj je kultura brez religije, nam kaže jasno sedanja vojska, v kateri — ne po naši krivdi — orožje pobija pravičnost in humaniteto in kateri zadnji nagib je —

POLET PO VRBSKEM JEZERU.

brutalni egoizem naših nasprotnikov. — Kultura brez religije ne prinaša sreče, ker je njen namen egoizem, malikovanje lastnega »jaz«-a, njen zadnji argument pa krogla in šrapnel. Kultura brez religije koplje sama sebi grob. Religija je, ki dviga materialno kulturo, jo plemeniti, ji daje garancijo obstanka, ker ji daje vrednost in namen.

To so naši nazori in vzori. Za nje končno se bori naša Avstrija, za nje naš narod, za nje se hočemo boriti mi mladi, svojega naroda zvesti sinovi. Temeljita izobrazba duha in kremenit značaj pa naj bo Vaše orožje, ko boste stopili v boj — življenja. In v tem znamenju v boj in na plan! Bog z Vami in sreča junaška!

AVGUST WEISMANN.

PROF. FR. PENGOV.

Te dni je preminul vseučiliški profesor v Friburgu A. Weismann. Mož je zelo na glas v učenih naravoslovskih krogih, zato se spodobi, da ga vsaj površno spoznamo tudi mi. Ker je izgubil E. Haeckel v resno znanstvenem svetu svoj ugled, ga mnogi niso smatrali več za duševnega zastavonošo Darwinove teorije na Nemškem. Na njegovo mesto je stopil zoolog Weismann, utemeljitelj neo-darwinizma.

Med veljavnejšimi nemškimi prirodoslovci ni nihče ostal glede teorije o plemenskem izboru Darwinu tako zvest učenec kot Weismann. Od šestdesetih let 19. stoletja pa do smrti se je trudil kot Sisif neutrudljivo, da utemelji in razjasni selekcijsko (selekcija = izbiranje, izbor) podmeno na vse strani. S kakšnim uspehom, vprašaj.

Na splošno odgovarja strassburški profesor dr. Goette že leta 1898. v članku »O današnjem stanju darwinizma« tako-le:

»Descendenčna teorija (to je: nauk o razvoju na splošno), ki izvira od Lamarcka, pa je postala znana širom sveta šele po Darwinu, si je pridobila vedno več tal in gotovejšo podlago. Darwinov lastni nauk o vzrokih in o načinu razvoja, kar bi edino smeli imenovati 'darwinizem', pa je brez dvojbe izgubil svojo prepričevalnost in ugled.«

Slavni naravoslovec Wigand je uganil, ko je prerokoval, da pravi darwinizem ne preživi 19. stoletja.

Neizprosna consecutio temporum je zahtevala, da je tri leta pred smrtjo A. Weismannovo ugledala beli dan Morana v podobi E. Dennertove knjige »Vom Sterbelager des Darwinismus« (Halle a. S. 1911).

Ne čudimo se temu. Prof. Goette tudi priznava, kje da imamo iskati pravzaprav pri večini naravoslovcev, ki se še danes krčevito oprijemljejo darwinizma, najglobljeja vzroka za to prikazen. Vzrok ni morda ta, da bi bili o resničnosti Darwinovega nauka do dna prepričani, ampak to, »ker niso voljni odpovedati

se mehanični razlagi smotrnosti,« ki jo je baje Darwin podal. K temu jih torej nagiba le bolj strah, da ne bi bilo treba priznati teističnega (božanskega) počela, t. j. stvarnika. — Z neprikrito nejevoljo se obrača Goette proti taki taktiki.

V vrsto borilcev te vrste moramo, žal, prištevati tudi † A. Weismanna, čigar delavnost in znanstveno prizadevanje z ostalim svetom spoštljivo priznavamo. Občudujemo žilavo vztrajnost, s katero si je prizadeval podkrepiti svoje naziranje, ali obžalujemo, da njegova železna pridnost ni našla hvaležnejšega predmeta.

Weismann spada v vrsto onih darwinistov, ki jim je v prvi vrsti namen, kako utemeljiti mehanično svetovno naziranje. Saj pravi sam (Vererbungsfragen, str. 71): »Ako ne priznamo njegove razlage, edine, ki so jo mogli doslej dati, potem preostaja le en izhod, priznanje smotrne sile! Taka podmena pa naravoslovcu ne sme biti dovoljena, »ker bi sicer izdal predpogoj svojega raziskovanja,« t. j. z drugimi besedami: ker bi se moral odpovedati ukoženim predsodkom.

Weismannu je torej darwinizem v resnici le sredstvo za drugi namen, za utemeljitev svetovnega naziranja, ki noče poznati Boga. V svoji knjigi »Predavanja o descendenčni teoriji« je zapisal besede, ki se čudno slišijo: »Tako je, načeloma vsaj, rešil naš čas veliko uganke, kako da more nastati kaj smotrnega (das Zweckmäßige), ne da bi delovale smotrne (zwecktätig) sile.«

Res čudovita uganke in še čudovitejši oni, ki jo je rešil?!

Weismann se torej loči od prvotnega darwinizma, kakor ga je zasnoval Karol Darwin. Ta uči v svojem delu »Postanek vrst po naravnem izboru« tako-le:

»Zanimivo je, če pogledaš na zarastlo pobočje, ki ga pokrivajo rastline najrazličnejših vrst, kjer pojo ptice v goščavi, kjer frče okrog neštete žuželke in kjer vrtajo črvi po mokri zemlji; res zanimivo

je, če pomisliš pri tem, da so bile vse te tako čudovito oblikovane vrste, ki so tako različne druga od druge in ki so vendar odvisne v toliko ozirih druga od druge, stvarjene po zakonih, ki še dandanes delujejo v naši okolici. Ti zakoni obstoje v najširšem zmyslu v tem, da ta bitja rasto in se plode, da svoje lastnosti podedujejo; da variirajo radi posrednjega ali neposrednjega delovanja življenskih pogojev, radi upotrebljanja ali neupotrebljanja organov; nadalje, da se v toliki meri razmnožujejo, da jih to privede do boja za obstanek, čigar posledica je naravni izbor, ki povzroča, da lastnosti divergirajo (gredo vedno bolj narazen) in da izumrjejo manj sposobne oblike . . . Tudi A. Weismann je bil vse življenje vnet zagovornik selekcijske teorije. O tem priča eno glavnih njegovih del: »Die Allmacht der Naturzüchtung« iz leta 1893., v katerem poudarja, da je poglavitni vzrok razvoja ravno izbiranje (selekcija) v Darwinovem zmyslu. Razlika da je le v tem, da vnanji vplivi ne učinkujejo neposredno, kakor je mislil Darwin, temveč le posredno, v toliko namreč, da dražijo klično plazmo (Keimplasma) jajčne stanice, ki edina posreduje podedovanje. Direktni povod za razvoj pa je vedno le plemenski izbor, odtod izraz »vsemožnost naravnega izbora«. V tej točki je šel torej A. Weismann še dalje nego Darwin sam.

Tudi v tem se loči novo-darwinovec Weismann od starega darwinizma, da je zavržel slučaj kot oni vzrok, ki naj razlaga smotrno organizirana naravna bitja. V spisu »Über Germinal-Selektion« iz leta 1896. priznava Weismann odkritosrčno, da stari Darwinov nauk kot razlaga za smotrna prilagodjenja nikakor ne zadostuje in da ni mogoče shajati, ako ne priznamo variacije (spreminjanja) v določeni smeri, ki deluje le koristno. Ta smotrna prilagodjenja prično delovati že v klici. Klična plazma obstoji po Weismannu najprej iz mikroskopično majhnih id, ki samostojno rasto in se same delijo; ide so baje zopet sestavljene iz determinant

in te končno še enkrat iz bioforov, ki so pravi nositelji različnih lastnosti stanice; ti biofori se hranijo s protoplazmo (prasnovo), ki je drugi bistveni del stanične plazme (prvi je ravno klična plazma), rasto in se pomnožujejo z deljenjem. Med temi delci klične plazme, ki jim pravi Weismann »germina«, se vrši precej s prvega početka »boj za obstanek in iz njega se razvije smotrno sicer, a vendar čisto mehanično delujoča selekcija.«

Kaj je reči k tej duhovito zamišljeni teoriji?

Po Darwinu nastane boj za obstanek vsled nadprodukcije (prevelikega števila) organizmov, ki uživajo hrano. Kako naj nam Weismann pojasni, da se poraja že v klični plazmi preobilica »germinov«? To je popolnoma svojevoljna trditev, ki se ne da dokazati; ravnotako je s kličnimi delci (germina), katerih bivanje si izmišljujejo le vsled tega, ker bi drugače ne mogli razložiti »boja« v klični plazmi. Zato pravi po pravici Wolff:

»Ako potrebuje darwinizem take opore, potem je izgubljen. Lahko rečemo, da se je Weismannov poizkus, kako bi razložil smotrno variiranje mehaničnim potom, popolnoma izjalovil. Ker Weismann sam priznava, da si moramo smotrno variacijo misliti kot potrebno, je s tem selekcijska teorija odpravljena. Zato smemo upati, da se bliža čas, ko bo darwinizem definitivno odpravljen.«

Še ostreje pripominja Reinke v knjigi »Die Welt als Tat«:

»Jaz se s svoje strani odrekam vsaki nadaljnji diskusiji (razgovoru) o izboru med biofori itd., ker menim, da so vsi ti kalčki iz trte izviti . . . Zastavica s tem ni prav nič bolje rešena, ako razdelimo živo snov v hipotetične (podmenske) tvore, ki so tako majčkene, da se sploh dokazati ne dado. Weismannova »germinalna selekcija« je jesen njegovega darwinizma, za njo utegne priti zimski počitek.«

Weismann je prišel v novejšem času do spoznanja, da se selekcijska teorija sploh ne da dokazati z dejstvi. Na ta način

je zadal tej teoriji sam smrtni udarec. V svojih »Predavanjih o descendenčni teoriji« piše:

»Naravnost se dogodek naravnega izbora ne da opazovati, vrši se pač vedno prepočasi in v ta namen je tudi naš dar opazovanja premalo obširen in premalo oster. (Izvrstno opravičilo!) . . . Preživetje najprikladnejših bitij v naravi se že zato ne da konstatirati, ker ne moremo presoditi naprej, kaj da bo najprikladnejše. Zato sem moral poizkusiti, da vam pojasnim način naravnega izbora z izmišljenimi namesto z opazovanimi zgledi.«

GRAD GEYERSBERG V BREŽAH.

Če pomislimo, da je bila Darwinova knjiga o »Postanku vrsta«, ki se pa težko bere, že na večer prvega dne popolnoma razprodana; da ji je sledilo več angleških izdaj; da je bila prevedena v skoro vse kulturne jezike; da se je ves izobraženi svet odločal ali za Darwina ali proti njemu: potem moramo reči:

Kako orjaški je bil uspeh nove ideje!

Toda ideja o plemenskem izboru in o boju za obstanek je imela največ uspeha zato, ker je dala novo bojno sredstvo, da se utemelji mehanični svetovni nazor, svet brez Boga!

Tudi Weismann se ne more oprstiti tega omejenega stališča, ki je vendar vse

prej nego naravoslovsko. V knjigi »Predavanja o descendenčni teoriji« piše:

»Modroslovski pomen naravnega plemenskega izbora tiči v tem, da nam kaže neki princip (počelo, vzrok), ki ne deluje smotrno (z določenim namenom), ali vendar dosega smotrnost. S tem moremo prvokrat do neke gotove meje (!) umevati čudovito smotrnost organizmov, ne da bi potrebovali za to pomoči izvunnaravne sile Stvarnikove.«

Nagibi premnogih privržencev Darwinovih nauk so vse drugo prej nego naravoslovskega, znanstvenega značaja. To je vobče duh, ki preveva današnjo darwinistično šolo.¹

Po Goettejevem opisu sedanjega stanja darwinizma moremo soditi, da smo danes v prehodni dobi glede darwinizma: na 3. stopnji razvoja, kakor da je doživel že marsikak znanstven nauk. Vseh stopinj je četrto, in sicer:

1. Začetni štadij: Nauk se pojavi, starejši znanstveni zastopniki gledajo nezaupno od strani in ga odklanjajo, deloma vsled boljšega spoznanja in večje izkušnje, deloma tudi zato, ker se ne dajo spraviti s starega, uhojenega tira; pri mlajšem rodu pa zanimanje za novi nauk raste.

2. Doba cvetja: Novi nauk pridobiva med omladino vedno več privržencev, ki vriskajo entuziazma (navdušenja); previdnih starcev ni več, nekatere pa potegne za seboj mladostni haló zoper boljše pričanje gerontov; glasovi pametnih se poizgubé v splošni pijanosti navdušenja. Vladajoči kličejo veselja pijani: Kako krasno je življenje na svetu! In mislijo, tako mora ostati za vedno.

3. Prehodni štadij: Navdušenje se plega. Nekdaj mlada generacija se postara in strezni. Marsikaj gleda sedaj v popolnoma drugačni luči nego je gledala

¹ P. Martin Gander, Darwin und seine Schule.

v mladosti. Nasprotni pomisleki se vedno bolj uvažujejo. Mnogi postanejo malomarni (indiferentni); mlajši rod osupne in gre svojo pot.

4. Konec: Zadnji pristaši »novega nauka« so v grobu ali vsaj stari in ne odločujejo več. Mlajše moči ga smatrajo le še kot zanimivo epizodo v zgodovini znanstva.

Darwinizem je v 3. štadiju. Srednja, to je vodilna generacija je indiferentna, mlajša pa mu vedno bolj nasprotuje. Goette poudarja v svojem spisu ravno to karakteristično znamenje. Če ne varajo vsa znamenja, se nagiba tudi 3. doba že h koncu: kmalu nastopi zadnji štadij in tragikomedija darwinizma bo končana!¹

E. Dennert sklepa svoj članek »Die Entwicklungsstufen des Darwinismus« tako: Če me vprašate, katere štiri dobe darwinizma štejem, odgovarjam:

1. Začetna doba sega od leta 1859., ko je izšlo glavno delo Darwinovo »Po-

¹ Dennert, Vom Sterbelager des Darwinismus.

stanek vrsta«, do konca šestega desetletja.

2. Čas cvetja: Od 6. desetletja do konca 8. desetletja.

3. Prehodna doba: Od leta 1880. do začetka 20. stoletja.

4. Konec: Prvi dve desetletji novega stoletja.

Ne prorokujem rad, sklepa Dennert, posebno o vremenu ne. Da pa je za darwinizem minulo lepo vreme, je vendar nedvomno in po vseh skrbno študiranih vremenskih znamenjih na učenjaškem nebu si drznem vendar tokrat podati za darwinizem vremensko prognozo (napoved), ki se glasi:

Vedno bolj oblačno z močnimi padavinami; obeta se hud vihar, ki grozi, da omaje opore te stavbe in jo pomete z zemeljskega površja.«

Ob dnevu, ko je padel eden najmočnejših granitnih stebrov, A. Weismann, nam prihajajo na misel te besede učenjaka E. Dennerta bolj nego kdaj poprej.

PABERKI PO NAŠIH SREDNJEŠOLSKIH SLOVENSKIH ČITANKAH.

DR. J. D.

I.

Kakó naj opišemo (ozir. orišemo) bitko naših dni?

Ni sicer verjetno, da bi dobili v šoli opis (oris) moderne bitke za nalogo, zato ne, ker bi bila najbrže pretežka. Zakaj kakó naj dijak živo in dobro popisuje dogodek, ki ga ni nikdar videl, pa tudi sploh nič podobnega doživel? In vendar je naša fantazija, kajneda, ves čas, ponoči in podnevi na bojnem polju, pri naši armadi, in ničesar si tako ne želite, kakor da bi si ustvarili jasno in točno sliko o življenju in trpljenju naših junakov tam v bojni črti. Kaj, ko bi učitelj slovenščine to Vaše duševno razpoloženje upošteval in Vam vendarle dal zgoraj omenjeni opis? Kaj bi storil, mladi Mentorjevec? Ali bi puško

v koruzo vrgel in zbežal pred težavo? Nikdar, kajne? Če naši fantje v vojski dobé nalogo, naj naskočijo sovražnikovo postojanko, tedaj povelje izvršé, pa naj tudi pade »tretji, drugi vsak«. Nobena višina jim ni prestrma, nobena toča krogel prehuda. Tako bi tudi Ti težavi čvrsto pogledal v oči in jo — premagal.

Seveda bi se moral najprej opremiti z vsem potrebnim. S čim? Najprej bi pomislil, kajne, če si že kaj podobnega čital. Morda v naših čitankah? Seveda, v Čit. IV. je prav klasičen oris pomorske bitke pri Visu (spisal V. Holz). Spisu se pozná, da je pisatelj vse, kar je zapisal, sam doživel, vse sam občutil. Saj pravi: »Vse življenje, tudi če bi živel tisoč let, ne pozabim tesnobne tišine, v kateri smo pričakovali povelja za prvi strel«. (Isto trdijo

tudi ranjenci, ki prihajajo z bojišč: nepozabno so se jim vgreble in vtisnile v spomin grozote bojev, a ti vtiski so jim zdaj takó dragoceni, da jih ne bi dali za nič na svetu, in ob njih bodo živelí do smrti.) Ali si čítal še kaj drugega? Škoda, da ni sprejet v Čit. IV., kjer imamo Murnikov odlomek »Pred odhodom v Bosno«, iz istega spisa (Groga in drugovi) tudi klasični opis bitke pri Jajcu. Rajni vseučilišni docent dr. V Oblak je trdil, da je to najlepši opis, kar jih je čítal v slov. jeziku. R. Murnik ni osebno doživel one bitke, pa se je iz popisov in pripovedi udeležencev takó uživel v tisti dogodek, da nam ga slika kakor po avtopsiji. To bodi tudi Tebi bodrilo, ki se tudi nimaš prilike kot legijonar ali mladostrelec udeleževati bojev. — Popis bojev leta 1878. imamo tudi še v lepi knjigi: »Slovenski fantje v Bosni in Hercegovini.« Morda še kje drugje.

Toda ti boji so se vršili skoro pred 50 (ozir. 40) leti; medtem se je pa način bojevanja silno izpremenil. Kje torej dobiti virov za bitko naših dni? Tudi te imaš, troje ali četvero jih je: ča sopisi obširno in včasih klasično (izpod peresa kakega vojnega poročevalca!) popisujejo sedanje boje; v ilustriranih časnikih (ali v raznih izložbah, pred uredništví i. dr.) vidiš lahko razne slike z bojišč; govoril si morda tudi s kakim ranjencem, ki je prišel z bojišča (najboljši in najživahnejši vir!) in slednjíč si morda opazoval, kakó se novinci vežbajo zunaj mesta, v gozdu, na travnikih, mogoče si pri kakšnem manevru poslušal pretresljivo žvižganje in sikanje šrapnelov ali granat. Seve, najkrajša pot bi bila, da bi prišli do dobrega opisa, ako bi Vam g. prof. Porenta, ki je že v

Mentorju večkrat kaj skiciral, podal skico boja. Iz vseh teh dojmov in pojmov si lahko ustvariš, če se nekoliko potrudiš, novo samostojno, svojo sliko. Kako? Misli si, da se na bojišču (n. pr. v Galiciji) med obema sovražnima črtama dviguje nizek griček (recimo na južni strani); misli si, da ondi stojiš (že pred začetkom bitke na vse zgodaj! »Im Kriege heiβt's früh aufstehen!« je rekel neki nemški general) in opazuješ. (Če si dovolj pogumen, si tudi lahko misliš, da gledaš iz letala doli!) Morda je še vse tiho. Tiste trenutke uporabi, da pogledaš malo nazaj v zgodovino, kakó so se narodi nekdanje bojevali (pred Trojo, Cezarjevi vojaki . . .) Koliko izprememb! Kakó so postajali boji vsled novih iznajdb vedno obsežnejši in okrutnejši! V tem se nekaj zasveti, zaigrmi . . . Zasleduj, s čim se prične boj in kakó se nadaljuje in nam pripoveduj. Največkrat se začne z artiljerijskim dvobojem, kajne? Opiši, kaj pri tem vidiš in slišiš in kako Ti je pri srcu. Glej, kje je medtem konjenica, kje oboja pehota in kakó se pomika druga proti drugi, kopljoč si jarke . . . V prvi polovici naloge imej pred očmi celo bojišče, kakor daleč seže Tvoje oko, in obe fronti in povej v velikih potezah, kaj se godí; v drugi polovici pa se obrni k najbližjim vrstam in popiši nekaj podrobnosti: kak zgléd junaštva, kako je pravkar omahnil tam-le eden v strelnem jarku, kakó divja konj z ranjencem preko ravnine in podobno. Vsaj kake tri prizore nam živo predóci!

Takó boš dosegel — prehajajoč od splošnosti do podrobnosti — da se bomo tudi mi zamislili v Tvojo pripoved, v Tvoj oris in Te končno pohvalili, da si se pošteno potrudil.

HOMERJEVA ILIADA.

PROF. FR. OMERZA.

II. SPEV.

(Dalje.)

Drugi bogovi zdaj vsi in tudi možje vozoborci
 spé do poznega jutra, Zevs pa zaspati ne more,
 temveč srcé mu premišlja le to, kako Ahileja
 naj bi počastil in mnogo uničil pri ladjah Ahajcev.
 Slednjíč zazdi se mu v duši, da tale bi sklep bil najboljši,
 če k Agamemnonu kralju Sanje poslal bi pogubne.
 K njim se obrne tedaj ter pravi krilate besede:
 »Sanje pogubne, stopite k ladjam urnim Ahajcev!
 Tja k Agamemnonu v šátor pójдите, k sinu Atreja,
 in sporočite mu vse natanko, kot zdaj vam naročam.
 Brž kodroglavih Ahajcev da vojsko z orožjem opremi,
 to ukažite, ker mesto s širokimi cestami Troje
 zdaj bi utegnil zavzeti, ker ni med bogovi razdora
 gori v olimpskih palačah; kajti srcé upognila
 Hera je s prošnjami vsem, a bol je usojena Troji.«

16. Pravi in Sanje gredó, ko slišijo božje povelje.
 Bliskoma pridejo k ladjam, brzega teka, Ahajcev;
 k sinu Atreja nato, Agamemnonu stopijo kralju.
 Spava v šátoru in sèn nebeški obliva mu truplo.
 K njemu dospejo vrh glave, v podobi sina Neléja,
 Nestorja, ki ga med starci je najbolj častil Agamemnon.
 Temu podobne v obraz, zdaj pravijo Sanje mu božje:
 »Spavaš li, sinko Atreja, konje krotečega umno?
 Spati pač cele noči ne sme mož umnega svéta,
 ki so mu ljudstva izročena in toli reči ima na skrbi.
 Mene poslušni zdaj urno! Prihajam kot sel tí od Zevsa,
 ki ti je daleč sicer, skrbi pa usmiljeno záte.
 Brž kodroglavih Ahajcev vojsko z orožjem opremi!
 To ukazuje, ker mesto s širokimi cestami Troje
 zdaj bi utegnil zavzeti, ker ni med bogovi razdora
 gori v olimpskih palačah; kajti srcé upognila
 Hera je s prošnjami vsem, a bol je usojena Troji
 huda od Zevsa. To pomni in naj tí nikar ne izgíne
 to iz spomina, ko sen te sladki pusti in odide.«
35. To zgovorivši gredó, a njega na mestu pustijo,
 v srcu ki to je premišljal, kar ni se imelo zvršiti.
 Menil je namreč, da vzame še tisti dan Priamu mesto,
 revež, tegá pa ni vedel, kar Zevs je ukrenil storiti.
 Sklenil je namreč, da pošlje Danajcem in tudi Trojancem
 joka in stoka nebroj še v boju in metežu hudem.
 Zdaj se iz spanja zbudi, glas božji doni mu v ušesih.
 Vzdigne se ravno in sede, mehko obleče si srajco,
 lepo in novega dela, in plašč si ogrne veliki.
 Toda na nóge priveže svetle si, lepe sandale,
 meč na ramení si vrže, obít s srebrnimi žebli.
 Žezlo očetno si vzame, ki rod ga za rodom je nosil.
 Z njim se napoti do ladij Ahajcev, z oklepi iz brona.
48. Zarja pa božja se dvigne na vrhe visoke Olimpa,
 dneva znanilo da nese Zevsu in drugim bogovom.
 Zdajci vladar pa ukaže jasno donečim klicarjem,
 naj mu okličéjo zbor pri vseh kodroglavih Ahajcih.
 Ti mu okličéjo to in oni se zbirajo urno.

Vsedejo najprej k posvetu samó veledušni se starci
tamkaj pri Nestorja ladji, kralja po rodu iz Pila.
Torej ko skliče jih skupaj, modri nasvét jim razvija:
»Čujte, prijatelji! Prišle božje so Sanje u spanju
v noči nebeški mi tej in Nestorju božjemu nájbolj
po velikosti in rasti in stasu so bile podobne.
K meni dospejo vrh glave in pravijo te-le besede:
,Spavaš li, sinko Atreja, konje krotečega umno?
Spati pač cele noči ne sme mož umnega sveta,
ki so mu ljudstva izročena in toli reči ima na skrbi.
Mene poslušni zdaj urno! Prihajam kot sel ti od Zeusa,
ki ti je daleč sicer, skrbi pa usmiljeno záte.
Brž kodroglavih Ahajcev vojsko z orožjem opremi!
To ukazuje, ker mesto s širokimi cestami Troje
zdaj bi utegnil zavzeti, ker ni med bogovi razdora
gori v olimpskih palačah; kajti srcé upognila
Hera je s prošnjami vsem, a bol je usojena Troji

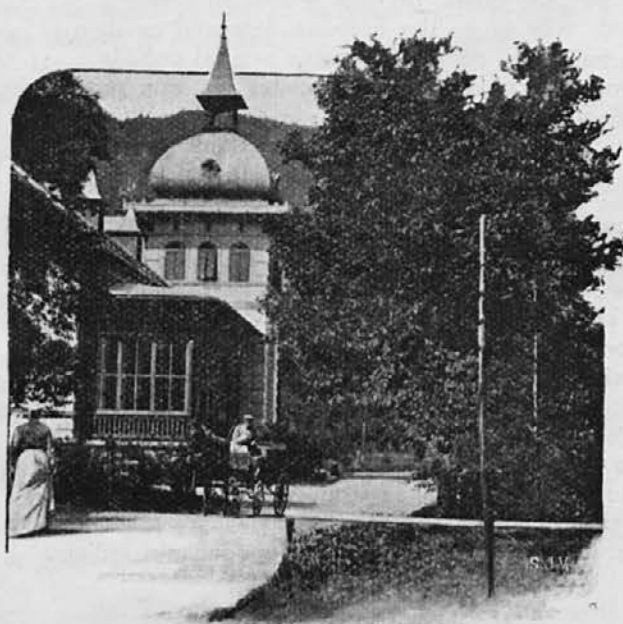

PODKLOŠTER NA KOROSKEM.

huda od Zeusa. To pomni! In te zgovorivši besede
proč odletijo od mene, ki sladki me sèn je zapustil.
Dobro, mordá se posreči, za boj da dobimo Ahajce.
Najprej pa vendar bom skušal z besedo jih, kot mi pristója,
ter jim ukazal bežati na ladjah veslatih od tukaj;
vi pa nikar jim ne dajte, ti brani jim tukaj, ti tamkaj.«

76. Torej tako govori in sede, med njimi pa vstane
Nestor, ki bil gospodar je prašnega mesteca Pila.
Dobro jim v srcu hoteč, tako govori jim ter pravi:
»Dragí vodniki Argejcev in njihovi skrbni vladarji!
Drugi če kdo od Ahajcev bi sanje nam te-le povedal,
rekli bi: to je prevara, pustili bi ga na cedilu;
zdaj je pa videl to mož, ki veljá med Ahajci kot prvi.
Dobro, mordá se posreči, za boj da dobimo Ahajce.«
84. Torej tako govori in prvi odide iz zбора.
Z žezlom ovenčani kralji vstanejo zdaj in sledijo
ljudstev paštirju voljnó. In hrupno se zbirajo ljudstva.

Kakor če ljudstva čebel u góstih se sipljejo rojih,
 kadar iz votle pečine prihajajo vedno in vedno;
 v grozdastih kepah šume okrog po pomladnih cvetlicah;
 ene zdaj sem odletijo, druge pa kupoma tjakaj:
 trume številne zdaj ljudstev takó do šatórov in ladij
 stopajo dalje ob bregu z zalivi globokimi morja
 kupoma tja k zborovanju. Med nje Govorica se širi,
 Zevs poslanka, drveč jih naprej, da se zberejo skupaj.
 Trg kar vrvi od ljudi, pod njimi pa zemlja zastoka,
 kadar se ljudstvo usede. Med šumom devet jih klicarjev
 skuša krotiti kričé, naj vendar kedáj bi potihnil
 krik in bi slušali kralje, ki Zevs jih mogočni ohranja.
 S silo se ljudstvo usede, mirno sedi ukročeno.
 Krik zdaj poneha in vik. Kar vstane vladar Agamemnon,
 z žezlom v rokàh, ki je glave Hefajsta umetnega delo.
 Krona ga sinu Hefajstos, Zevsu je knezu podaril,

TOPLICE V BELJAKU.

Zevs pa podaril ga Hermu vodniku je, Arga morilcu;
 Hermes pa knez ga podaril krotečemu Pélopu konje,
 Pelops pa zopet podaril ljudstev pastirju Atreju,
 ki ga ob smrti je pustil bogatemu bratu Tiéstu;
 ta pa, Tiéstes, je pustil, da nosi ga knez Agamemnon
 in pa nad mnogo otokov da vlada in vsemi Argejci.
 Nanj se nasloni tedaj ter pravi Argejcem besede:
 »Dragi junaki danajski, služabniki Aresa zvesti!
 S težko prevaro me Zevs, sin Kronov, hudó je udaril,
 grozni, ki prej je obetal sicèr mi in tudi prikimal,
 Trojo da zidano dobro razrušim, potem se pa vrnem,
 zdaj pa prevaro je zlo ukrenil in meni veleval,
 v Argo brezčasten da grem, ko ljudstva dokáj sem pogubil.
 Zevsu utegne tako premočnemu drago pač biti,
 mnogim ki mestom že glave razdróbil je čisto docela
 in jih razdróbil še bo; saj moč je njegova največja.
 Kajti sramotno je to, da slišijo to še zanamci,

táko in tóliko ljudstvo ahajsko zamán da takole bilo je boj brezuspešen, dà, se celò vojskovalo z manjšim številom sovražnim, ni pa še videti konca. Ako bi namreč hoteli Ahajci in hkrati Trojanci zvezo skleniti med sabo in vojsko prešteti obojno ter bi se zbrali Trojanci oni, ki bivajo v mestu, mi pa Ahajci v oddelke nato po deset se vstopili, enega vsak ta oddelek pa vzel bi Trojanca, da toči: mnogo pač takih oddelkov ostalo bi sploh brez točaja. Toliko večje število, pravim, sinóv je Ahajcev, kakor Trojancev je v mestu. Toda v pomoč jim prispelo mnogo iz mnogih je mest zaveznikov, kopje vihtečih. Ti me odbijajo proč, ne dajo, kot moja je želja, Ilion v prah da zdrobim, to mesto za bivanje všečno. Torej devet je že let velikega Zeusa minilo, ladjam segnil je že les, konopci so tudi že trhli. Žene pa naše doma, pri njih nedorastli otroci v hišah sedé in po nas hrepené, končano pa delo ni in ne bo, ki namen je našega semkaj pohoda. Dobro tedaj, poslušájmo to vsi, kar jaz vam predlagam: z ladjami v zemljo očetno predrago pobégniti dajmo; Troje zajeli ne bomo, s širokimi cestami, nikdar.»

142. To jim tedaj govori in v prsih srcé jim razburi, kar jih iz množice namreč ni slišalo sklepa posvéta. Zgane ljudi zborovanje kot vodno se dolgo valovje morja Ikárijskega, ko burja in jug ga razpeni, doli ki tja pridrvi iz Zeusa očeta oblakov. Kakor če polje globoko žitno premika zahodnik, ko pripodi se viharo in klasje na tla pripogiblje: ravno tako se premikal je zbor. Med glasnim ti krikom dirjajo k ladjam in prah pod nogámi se dvíga visoko. Ti se bodrijo med sábo drug drugega in si velíjo, naj se poprimejo ladij in v morje jih vlečejo božje. Zraven pa čistijo jarke. Vpitje razlega se k nebu src hrepenečih po domu. Hlode spodmikajo ladjam.
155. Zdaj bi se bili Argejci proti usodi vrnili; toda k boginji Ateni se Hera obrne ter pravi: »Strašno gorjé, nepremagana hči ščitonosca ti Zeusa! Bodo tako li domov v preljubo očetno deželo zdaj odbežali Argejci po mórja širokem hrbtišču? Tukaj potem bi pustili Priamu in pa Trojancem Héleno torej argejsko, ko mnogo za njo je Ahajcev v Troji poginilo, daleč od ljube očetne dežele. Nikdar! Ti pojdi med ljudstvo Ahajcev, z oklepi iz brona, s svojo prijazno besedo móžu to vsakemu brani in jim ne daj več, da vlekli bi ladije v mórje zavite!«
166. Pravi in njo sovooka boginja Atena uboga. Hitro stopi in skoči iz sinje višave Olimpa. Bliskoma pride do ladij, brzega teka, Ahajcev. Najde nato Odiseja, ki meri v razumu se s Zeusom, ladje ki ni se dotaknil še, z lepimi boki in črne, strašna ker pekla bolest na dnu ga srcá je in duše. Stopi do njega ter pravi nato sovooka Atena: »Sin bogorodni Laertov, o Odisej ti razumni! Boste tako li domov v preljubo očetno deželo zdaj odbežali Argejci, ko planete v ladje veslate?

Tukaj potem bi pustili Priamu in pa Trojancem
 Héleno torej argejsko, ko mnogo za njo je Argejcev
 v Troji poginilo, daleč od ljube očetne dežele.
 Nikdar! Ti pojdi med ljudstvo Ahajcev, nikar ne odnehaj,
 s svojo prijazno besedo móžu to vsakemu brani
 in jim ne daj več, da vlekli bi ladije v mórje zavite!»

182. Pravi, on dobro razume glas govoreče boginje.
 V teku oddirja in plašč zažene, a urno pobere
 glasnik Evribates ga iz Itake, ki ga je spremljal.
 Ko Agamemnona sreča, sina Atreja, na poti,
 žezlo očetno mu vzame, ki rod ga za rodom je nosil.
 Z njim se napoti do ladij Ahajcev, z oklepi iz brona.
 Kogar na potu dobi od kraljev al mož bolj odličnih,
 k njemu pristopi in skuša ga z lepo besedo ovreti:
 »Lépo pa ni to, čudak, da ti se zbojiš strahopetno!
 Slušaj me: usedi se sam in ljudstvo ostalo pomiri;
 saj še gotovo ne veš, kako da Atrejevič misli.
 Zdaj le poskuša Ahajce, a kmalu jih kazen zadene.
 Kaj da je rekel v posvétu, vsi slišali tega mi nismo.
 Da mu le žolč ne vzkipi in zla ne napravi Ahajcem!
 Kajti visoko mišljenje je kralja, ki Zevs ga ohranja,
 čast pa mu pride od Zevsu in ljubi ga Zevs velemodri.«
198. Kadar pa vidi možá iz ljudstva in sliši, da vpije,
 z žezlom udari ga svojim in pravi bodrečo besedo:
 »Vsedi se mirno, bedak, in drugih poslušaj besedo,
 ki so pač boljši kot ti, ki slab si in boja ne maraš,
 nikdar ne čislajo te, ne v boju in ne pri posvétu.
 Menda ne bodemo vsi zdaj tu kraljevali Ahajci!
 Mnogih gospodstvo ni dobro, eden gospod le naj bode,
 eden le kralj, ki mu sin je zvitega Krona podelil
 žezlo in božje postave, da vlada med njimi kraljevo.«
207. Skrbno tako kot vladar pohaja med vojsko. In ljudstvo
 zopet drevi k zborovanju od ladij nazaj in šatorov
 šumno tako, kot valovje móčno šumečega mórja
 tam ob obali visoki bobni in po vóдах odmeva.
211. Drugi se vsedejo torej in mirno sede ukročeni,
 toda Tersites edini se krega in ústi brez mere.
 Vedel sicer je besed obilo, ki niso na mestu,
 zlobno, a v redu nikakor, da krega v prepiru se s kralji;
 to je govoril, kar menil, da smešno bi bilo Argejcem.
 Bil je najgrši to mož, kar prišlo jih tja je pred Trojo.
 Švedrast je bil in hrom na eno nogó in raméni
 grbasti, k prsom zaviti, a glava njegova na vrhu
 šilasta, redke samó so vzkilile na nji mu kocine.
 Najbolj je bil Ahileju sovražen in z njim Odiseju;
 dražil ju namreč je vedno. In zdaj Agamemnonu zopet
 grehe našteva vriščeč; saj ljudstvo Ahajcev na njega
 strašno je namreč srdito, v srcu duši ga nevolja.
 On pa široko zijoč, Agamemnona draži z besedo:
 »Kaj ti, Atrejevič, zopet ni prav? Potrebuješ li česa?
 Polni šatori so brona, notri pa žen u šatorih
 mnogo izbranih imaš, ki tebi jih prvemu damo
 vedno Ahajci, če v boju zavzamemo mestece kako.
 Kajpak, zlatá še želiš, ki tebi ga kdo od Trojancev,
 konje krotečih, prinese kot drago rešnino za sina,

ki bi v verigah prignal od Ahajcev ga jaz al kdo drugi,
 ali pa žene si mlade, kot zveste družice v življenju,
 ki bi obdržal jo sam brez drugih. To res ni dostojno,
 biti vladar in le v zlo voditi sinove Ahajcev.
 Mevže, zanikarneži, Ahajke, nič več Ahajci!
 Z ladjami vendar vrnimo domov se, tegá pa pustimo
 tukaj pred Trojo, da uživa darila in lahko uvidi,
 smo mu li morda i mi za kakšno pomoč al nobeno.
 Zdaj Ahileju je tudi, ki mnogo je boljši od njega,
 storil veliko nečast, ko vzel je njegovo darilo.
 Kaj, ko ne vé Ahilej, kaj srd je! Vse mirno prenese.
 Kajti drugače bi bilo t ó sramotenje ti zadnje.«

LABODSKA DOLINA PO ZIMI.

243. S tem Agamemnona draži, ljudstev pastirja, Tersites. Zdaj Odisej bogorodni bliskoma skoči pred njega, srepro pogleda v obraz, pokara ga s hudo besedo: »Jezik brž za zobmi, čenčavi Tersites, čeravno jasen govornik sicer! Ne drzni se kregati s kralji! Kajti to smelo trdim, da slabšega ni ga človeka, s sinoma kar jih Atreja sémkaj prišlo je pred Trojo. Nikdar ti kraljev imen zato mi ne vlačí čez zóbe, s psovkami jih ne obkladaj in nič za vrnitev ne skrbi. Zdaj še gotovo ne vemo, kako se bo tole izteklo, bode li dobro al slabo, če vrnemo zdaj se Ahajci. Ljudstev pastirju tedaj, Agamemnonu, sinu Atreja,

zdaj tu očitaš, da mnogo Danajci mu dajo junaški.
 Res je, da dajo. In ti? Govoriš in le pikaš ga vedno.
 Toda tako ti povem in to se bo tudi zgodilo:
 ako še kdaj te dobim, kot ravnokar bil si, brez uma,
 glava potem Odiseju naj več ne stoji na ramenih,
 nikdar Telémahov oče naj jaz se potem več ne zovem,
 ako tedaj te ne zgrabim in slečem ti drago obleko,
 suktnjo seveda in srajco in kar ti zakriva sramoto,
 tebe pa solznih oči poženem do ladij mi brzih
 vun iz posvéta, ko tépen s sramotnimi bodeš udarci.«

265. Pravi in z žezlom udari po hrbtu ga in po ramenih.
 Zviže se znak in po licu zdrkne mu kradoma solza.
 Zadaj na hrbtu pa zraste takoj krvaveča klobasa
 spodaj pod žezlom mu zlatim. Vztrepéče nato in se vsede,
 stoka glasno, zroč temno pred sé, in solzo obriše.

POGLED NA JULIJSKE ALPE OD KOROŠKE STRANI.

Zalostni drugi so sicer, a vendar smeje se mu sladko.
 Marsikdo svojege, mislim, soseda pogleda ter pravi:
 »Često je res Odisej prav dobrega mnogo že storil,
 dobre nasvete je sprožil in vojsko lepó oborožil;
 to pa, kar zdaj je naredil, največje je delo Argejcem,
 ko je ukrótil v posvétih čvekavega mož sramotilca.
 Nikdar ne bode srcé ga gnalo v prihodnje predrzno,
 kralje da dražil bi kdaj, govoreč sramotilne besede.«

278. Množica to govori. Odisej, mest mnogih rušilec,
 dvigne se z žezlom v rokáh. Pri njem sovooka Atena,
 zunaj podobna klicarju, da ljudstvo molči naj, ukaže,
 hkrati da vsi bi Ahajci, kar spredaj stoji jih al zadaj,
 čuli besedo lahkó in svét si premislili v srcu.
 Dobro jim v srcu hoteč, tako govori jim ter pravi:
 »Zdaj te, Atrejevič knez, v sramoto največjo Ahajci
 hočejo torej pahiniti pri vseh umrljivih rodovih,
 ne da bi svojo oblubo držali, katero so dali,

semkaj ko bili na potu iz Arge, konj so rednice,
 češ da se vrnejo tákrat, ko zrušijo Ilion trdni.
 Kajti tako kot otroci majhni in žene vdovele
 drug proti drugemu toži, domov da se vrnejo enkrat.
 Res, da težava je taka, da mnog bi se vrnil nevoljen.
 Mnogi če mesec le eden ostane od svoje soproge,
 že se čmerika pri ladji, polni veslačev. Oviro
 stavijo zimski viharji in móčno razburkano morje.
 Nam pa deveto že leto preteklo je, krog dovršivši,
 kar se mudimo pred Trojo. Zato ne zamerim Ahajcem,
 če so nevoljni pri ladjah zavitih; a vendar sramotno
 bilo bi, dolgo ostati, slednjič pa prazen oditi.
 Še potrpite mi malo, prijatelji, tukaj, da zvemo,
 bode li res ali ne, kar Kalhas kot prorok naznanja.

301. Dobro je namreč nam znano in pisano živo v spominu,
 vi ste pa priča tu vsi, kar smrtna jih kosa ni vzela.
 Ko so se ladje Ahajcev — kot včeraj, predvčeranjim zdi se —
 zbirale v Avlis, noseč Trojancem in Priamu hudo,
 mi pa okoli izvira zbrani, na svetih oltarjih
 smo darovali bogovom nesmrtnim uspešno daritve
 tamkaj pod plátano lepo, kjer bister izvira studenec,
 čudo veliko zgodi se. Kača, rdeča po hrbtu,
 grozna, ki pač jo poslal Olimpijski sam je na svetlo,
 izpod oltarja poskoči in k plátani dalje se vije.
 Vrabca mladiči sedeli so tam, nedorastli otroci,
 gori na veje vršičku, čepeli so skriti za listjem,
 osem, a mati deveta, ki te je rodila otroke.
 Zdaj jih pa kača požre, ko čivkajo milo mladiči,
 mati pa leta okrog in toži za draže otroke.
 Kar se zakroži in zgrabi kričečo za njene peruti.
 Ko pa mladiče požre in z njimi še samega vrabca,
 v znamenje jasno postavi jo bog, ki jo dal je na svetlo;
 zvitega Krona jo sin spreménil je namreč u kamen.
 Mi pa stojimo strméči, kakšen se čudež je zgodil.
 Ker med daritve se torej je vmešalo znamenje grozno,
 Kalhas nato se oglasi ter pravi kot božjo besedo:
 ‚Kaj ste obmóknili zdaj, možje kodroglavi Ahajci?
 Na m velemodri je Zevs pokazal to čudo veliko,
 pozno in pozno zgodi se, a slava ne bo mu minila.
 Kakor požrla je kača mladiče in samega vrabca,
 osem, a mater deveto, ki te je rodila otroke,
 toliko let tudi mi se bodemo tu bojevali,
 mesto v desetem pa vzeli, s širokimi cestami, bomô.
 Oni tako je govoril in zdaj se bo vse izvršilo.
 Tukaj tedaj ostanite, možje z golenjaki Ahajci,
 dokler ne vzamemo mesta velikega Priamu knezu!«

NAGROBNICE.

PROF. FR. OMERZA.

I.

Cum lacrimis tu semen, pastor bone,
ovium in corda seminasti,
de fonte vivo gregem satiasti,
manipulos exsultans asportasti.
Nunc abisti,
oves solas reliquisti.
Vale, pia anima!

In terrae corpus gremio servetur,
dum nova vita ossibus donetur,
in collibus aeternis fac laetetur
anima pastoris, Pastor bone!
Memorare
nobis Deum exorare.
Vale, pia anima!

II.

Severam iram Judicis contremui,
peccati moles magna — ah! ingemui:
Libera me, Domine!
Intende vocem misere clamantis,
exaudi preces supplices vocantis:
Miserere, Domine!

Iniquas vias meas si spectaveris,
num sustinebit iustus, ni mutaberis?
Parce mihi, Domine!
Furori finem facito minanti,
da patris cor sentire in Te speranti!
Suscipe me, Domine!

III.

Ne kaži jeze svojega obraza,
ne glej nazaj mi poti polne zmot!
Slaboten list sem, vetrič vsak ga zmaje,
le droben prah. Usmili se, Gospod!

Kot cvetka vzklije človek in ovene,
kot senca je, ki pride, odbeži.
In to, Gospod, boš z jeznim zrl očesom,
s strogotjjo sodil prah, brez milosti?

IV.

Sodi me po milosti, Gospod!
Tvoji dnevi, leta večnosti
so li kot človeška polna zmot?
Rok sovražnih dušo mi otmi!

K Tebi dvigam roke, večni Bog,
hiti mi pomagat, moj rešnik!
Grešnih stez ne glej mladostnih nog,
dolg odpusti, milostni sodnik!

KAKO SEM PRVIČ PRIŠEL ČEZ RUSKO MEJO. DR. LEOP. LÉNARD.

Za zgled hočem povedati, kako sem prekorlačil nekoč rusko mejo . . .

Bil sem še mlad, neizkušen človek. Rusijo sem poznal nekoliko iz knjig, največ pa iz slik svoje domišljije.

Bival sem na avstrijskem Podolju, v čortkovskem okraju, ne posebno daleč od ruske meje. Naravno, da se mi je vzbudila želja, pogledati, kako je kaj na oni plati črnožoltih kolov.

Lepe konje in dober voz ter zanesljivega voznika, grajskega kozaka, sem imel takoj na razpolago, tudi potni list je bil kmalu v mojih rokah. V potnem listu je bilo zapisano moje ime, zraven pa pristavljeno, da sem veleposestnik, lastnik te in te vasi, ter da grem na Rusko v kupčijskih zadevah. Seveda sem se tudi temu primerno oblekel ter se ponosno usedel na voz.

Kozak je že zavihnel bič, kar se spominim:

»S čim pa naj kupčujem?«

»S konji!« zakličejo za mano.

»Že prav.«

Bi že bilo, toda pozabil sem se spomniti, da se na konjsko kupčijo malo razumem.

Pridem do Okopov sv. Trojice ob reki Zbruču, ki tvori mejo med Avstrijo in Rusijo. Čez Zbruč pelje dolg most, na tem koncu mostu čakajo avstrijski cestnarji, na onem pa ruski.

Avstrijski se za osebo malo brigajo, po potnem listu ne vprašajo, pač pa jih zanimajo konji. Na ruski plati obratno: gledajo na osebe, zahtevajo potni list, a niso jim mari konji.

Konji so namreč na Ruskem znatno cenejši kakor pa pri nas. Raditega je treba od konj, katere kdo pripelje z Ruskega, plačati znatno colnino. Ako se kdo pelje s svojimi konji za malo časa na Rusko in potem zopet nazaj, mu seveda pri povratku ni treba plačati colnine. Toda dokazati mora, da so to ravno isti konji, s katerimi je šel tja. Lahko bi namreč kdo

delal kupčijo na ta način, da bi s slabimi konji šel čez mejo na Rusko, jih tam zamenjal za boljše ter se z njimi vrnil domov. Torej popišejo na avstrijski meji konje in vsakdo se mora z istimi konji na istem kraju vrniti čez mejo. Sicer plača colnino.

Ustavim se pred mostom ob Zbruču, na avstrijski strani, pred obmejno stražnico, iz hišice pride mož, pogleda mene in konje ter vpraša:

»Čigavi so konji?«

»Moji,« odgovorim ponosno z voza.

Cestninar potegne papir iz žepa ter prične pisati . . .

»Koliko so stari konji?« vpraša zopet stražnik ter preneha s pisanjem.

Meni postane toplo. Pozabil sem namreč doma vprašati, koliko so konji stari . . . Toda pomagaj si, kakor moreš.

Vedel sem, da so konji dobri, lepi, nekako v najboljši starosti. Obenem se spominim na verz v Dantejevem peklu: »Nel mezzo del camin di mia vita« (sredi pota mojega življenja), kar razlagajo možje, ki se razumejo, da je Dante takrat bil v svojih najboljših letih, ter trde, da je imel okrog 35 let.

Torej človek je potemtakem v najboljših letih, ko je 35 let star, mislim si, konj je pa velika zverina in bo živel nekaj dalj časa kot človek . . .

Premišljevanje je trajalo kratko, potem pa odvrnem odločno:

»Po štirideset let približno . . .«

Stražnik piše z resnim obrazom:

»Konji po štirideset let.«

Ko je napisal, gre v hišico. Menda je notri njegov načelnik prebral popis mojih konj in vzbudila se je v njem želja, da bi na lastne oči videl konje, ki imajo po štirideset let. Prišel je torej iz hišice s papirjem v roki, bral glasno in ogledaval konje.

»Kaj, ti konji imajo štirideset let?« zmaje z glavo ter jih gleda.

To je pa razjezilo mojega kozaka, ki je mislil, da se stražnik norčuje iz konj, ter zavpije jezno:

»Kaj pravite, da imajo konji po štiri-deset let! Tri leta ima komaj vsak!«

Zdaj sem spoznal, da sem naredil ne-umnost ter sem popravil:

»Vprašajte raje kozaka, on se bolje razume na konje kot jaz.«

Stražnik popravi z resnim obrazom na papirju številko konjske starosti, meni se je pa zdelo, da se na skrivaj nekako muza, kakor da bi hotel reči:

»Se že razumemo.«

Potem je pa dal znamenje, da je opravljeno, in kozak je pogнал na most proti ruskemu bregu.

Ker sem imel potni papir v redu, a po konjih na ruski strani niso povpraševali, sem prišel brez težave čez rusko mejo.

Ko sem pozneje med vožnjo na vozu premišljeval ta dogodek, sem se zelo čudil.

»Kako da se stražnikom ni zdelo sumljivo? Veleposestnik, vozi se s svojimi konji, gre po konjski kupčiji, a se tako grdo zmoti v starosti konj — — — Moral bi jim priti sum, da sem nekaj drugega, ter me pridržati, dokler se stvar ne pojasni! Res! Posebno zviti niso naši obmejni stražniki.

Toda bili so zviti, bolj zviti, kot sem si predstavljal jaz, in so me izpustili ravno zato, ker so uganili, kdo da sem.

Ker sem se kmalu prepričal, da konjska kupčija ne spada v mojo stroko in ker me je tudi nekdo opozoril, da je ta obrt sedaj na Ruskem nekoliko nevarna — bilo je namreč ravno ob času rusko-japonske vojske in lahko bi kdo mislil, da imam pri svoji kupčiji vojaške namene — sem kmalu opustil to obrt ter sklenil kupovati kožuhovino. Neki človek preprostega stanu, na katerega sem zadel kmalu po prihodu v Kamjenec podoljski, mi je pa rekel, naj raje kupujem svete podobne in cerkvene zastave.

Misel je bila jako priprosta in izvrstna. Ako me je kdo vprašal, sem mu odvrnil:

»Na svojem posestvu v Galiciji sem sezidal rusinsko cerkev in sedaj sem se

pripeljal v Kamjenec, da nakupim pristnih ruskih svetih podob in cerkvenih zastav.«

Sicer mi pa ni bilo treba veliko odgovarjati, kajti Rusi me niso nič povpraševali, Poljakom sem lahko povedal naravnost, kako je z mano, samo judov sem se srečno odkrižal s temi odgovori, kajti kupčije s svetimi rečmi na Ruskem še nimajo v rokah, kakor jo imajo žalibog v Galiciji in tudi na Rusko-Poljskem med katoličani, kjer često ne moreš kupiti rožnega venca drugje kot pri judu.

Bilo bi res vse dobro, ako bi mi ne bil naredil moj sicer tako oprezni in zanesljivi kozak male neumnosti.

Jud je povsod silno vsiljiv in ako zagleda tujega človeka, hoče takoj izvedeti: kdo, odkod, kaj dela, od česa živi, koliko ima dohodkov. V četrť ure zve o vsakem človeku več o njegovih osebnih razmerah, kot morda drugi pol leta, pa naj tudi vsak dan občuje ž njim.

Ker od mene niso mogli judje zvedeti veliko, so se začeli siliti h kozaku, ki je skrbel za konje v hlevu. Zdaj pa ne vem, ali se je moj kozak hotel ponorčevati iz judov, ali se tudi malo postaviti pred njimi, češ, da vozi preoblečenega francoskega princa, ali pa oboje, ter je namignil nekemu vsiljivemu judu, ki je tiščal vanj, da sem jaz preoblečen francoski princ, ki tako potuje po svetu.

Naenkrat so vsi judje zvedeli za mojo skrivnost in jaz sem opazil vsepovsod neko čudno spoštljivost in radovedno ogledovanje . . .

Šele pozneje mi je pri neki priliki povedal kozak, kako se je ponorčeval iz judov.

Toda tukaj ne mislim pripovedovati, kako se mi je nadalje godilo v moji dvojni vlogi, katero sem igral eno vedé in hoté, drugo nevedé in nehoté. Povedati hočem samo dogodek, ki se mi je pripetil nazaj gredé v Galicijo na ruski meji.

Na ruski strani leži trg ali malo mesto Ž v a n j e c, od katerega ni daleč do reke Zbruča, čez vodo pelje pa dolg most in na

avstrijski strani so Okopi sv. Trojice. Od ene strani hođi ruska straža do srede mostu, od druge pa avstrijska, kjer se srečujeta.

Žvanjec je še precej čeden kraj, ima staro, lepo katoliško cerkev in seveda tudi novo, krasno rusko z živo zelenimi kupolami. Prebivalstvo je zelo mešano: deloma Poljaki katoličani, deloma pravoslavni Rusini in seveda tudi zelo veliko judov.

Pripeljem se v Žvanjec. Sredi trga stoji vse polno voz v skoraj nepregledni vrsti, ki se razteza skoraj doli do Zbruča, prav do mitnice. Vsi stoje nepremično, nobeden se ne gane, mršavi konji in bradati judje se dolgočasijo, čakajo ne vem česa in se gotovo na tihem jeze. Opazil sem, da so skoraj samo judovski vozovi in sami judje vozniki. Seveda so bili tudi konji te vrste: mršavi, iztepeni, otožni. Jud namreč jako slabo ravna s svojim konjem in ga silno pretepa. Radi tega tudi kristjan, Poljak ali Rusin, ne bo rad kupil konja, s katerim je prej vozil jud. Takega konja je treba grozno pretepati, drugače ne vleče. Judovskega konja je težko zopet navaditi na solidno življenje.

Nehoté se mora ustaviti tudi moj voz in jaz pogledam začudeno okrog:

»Kaj pa to pomeni?«

»Služba božja je v ruski cerkvi,« mi odvrne ruski vojak kozak, ki je stal na straži, »treba počakati, da bo konec.«

»Ali prej ne odprete meje?«

»Ne smemo.«

»Kdaj pa bo konec?«

»Morda šele ob treh popoldne.«

»Kakšen praznik pa je?«

Kozak mi pove ime praznika.

Sedaj mi je bilo jasno, zakaj ni bilo nič krščanskih voznikov na cesti. Na Ruskem silno drže na posvečevanje nedelj in praznikov, a tu je bil še neki velik ruski praznik, ki mi preje ni prišel na misel. Samo judje so se ujeli na cesti in jaz med njimi! Postalo me je skoraj sram te družbe. Mislili bodo, da sem tudi jaz kakšne vrste nevernik. Zdelo se mi je celo, da me judje in tudi kozaki nekako začudeno pogledujejo.

Da bi le že enkrat bil na sredi mostu, potem me nimajo več v svoji oblasti!

Pogledam na uro: ni še deset predpoludnem.

Križ božji! Tu naj čakam pet ur ali še več na cestnem prahu. Kaj naj počnem? Gostilne so seveda vse zaprte, znanca nobenega. Edino v cerkev bi šel gledat rusko bogoslužje, da mine čas. Toda, do doma imam še pet ali šest ur. Do večera ne pridem nikakor. Treba bo še enkrat prenočiti, a kje? Večjega kraja, kjer bi se dobilo prenočišče pri umazanem judu za drag denar, ni več med potjo. Ostati bo treba v Žvanjcu, še eno noč na ruski strani.

V teh skrbeh se obrnem do kozaka:

»Ali bi me ne mogli pustiti čez? Imam daleč do doma in pred nočjo ne pridem.«

»Ne smemo. Je tako povelje,« reče, me pogleda ostro in doda prijazno: »Samo, če dovoli naš polkovnik.«

»Kje pa je vaš polkovnik?«

»Tam-le stanuje,« mi pokaže z roko malo, belo pritlično hišico dober streljaj daleč sredi prijaznega zelenja.

Skočim z voza, velim vozniku, naj me počaka, ter jo mahnem protj polkovnikovemu stanovanju. Bom vsaj videl, kakšen je kozaški polkovnik.

Pred hišo na verandi stoji čedna gospa polnih udov, prijaznega, nekoliko začudena obraza, v najboljših letih. Dvoje ali troje otrok se stiska k nji ter gleda z debelimi pogledi na mene. Ne vem, ali je slučajno stala na verandi, ali je pa stopila iz hiše, ker me je zagledala skozi okno.

Poklonim se, nagovorim po rusko ter vprašam po možu. Odgovori mi prijazno po poljsko, da pride koj. Menda je iz moje izgovarjave uganila, da nisem Rus. Obenem reče dekletcu, ki se je držalo za krilo, naj steče po očeta.

Čez nekaj minut pride po trati pred hišo mož polkovnik, lep, mlad človek v vojaški uniformi, pelje hčerko za roko ter jo poslušša, a ona mu nekaj pripoveduje. Menda mu pravi o meni.

Jaz se mu odkrijem, on salutira, hočem povedati svojo prošnjo, a me ne pusti go-

voriti; uganil je iz prvih besed ali si je pa domislil že poprej. Veli, naj grem ž njim, govoril je rusko, poljščine ni bil več.

Tako prideva k meji, polkovnik da kozakom znamenje z roko, drevo se dvigne, sedem na voz, voznik požene in pelje pomagoma proti mostu. Za vozom pade zopet drevo in židovski vozniki ostanejo na cesti ter gledajo nevoščljivo za mano.

Ni drugače, morajo počakati, da bo konec ruske maše!

Polkovnik se opira z levo roko za rob mojega voza ter me tako spremlja do srede mostu. Nisem bil posebno vesel njegove družbe, raje bi bil, da bi me že pustil. Kaj, če bi med potjo spoznal, kdo da sem? Gospod je sicer prijazen, a vendar . . .

Sredi mosta srečava avstrijskega stražnika, ki mi je šel nasproti, dvignil kapo in me pozdravil že od daleč:

»Dzien dobri, ksiądz!« (Dober dan, gospod duhovnik!)

V poljskem jeziku se namreč duhovniki vedno nagovarjajo s »ksiądz«, kakor v nemščini z besedo »Hochwürden«.

Meni postane toplo in tesno pri duši. Beseda »ksiądz« je razumljiva vsakemu Rusu. Kaj gospod polkovnik? Ali ne bo naredil velikih oči, koga je spustil čez mejo? Ali ne bo morda poklical kozake ter me velel potegniti nazaj?

Postrani in preplašeno pogledam proti njemu. Gospod ima popolnoma miren, prijazen obraz, iztegne roko ter mi poda desnico v pozdrav. Stisnem roko, voznik požene konje, takoj sem v Avstriji.

— — — — —
»Kako veste, da sem duhovnik?« nagovorim avstrijskega stražnika.

»Ali niste?«

»Seveda sem, a kako vi to veste?«

»Duhovnika se takoj pozna po obrazu, tudi če ima kravato.«

»A tako!«

Med potjo sem premišljeval to zgodbo, zdela se mi je kot uganika, katere nisem mogel uganiti.

Zakaj je bil kozaški polkovnik tako vljuden? Zakaj me je tako rad pustil čez mejo? Zakaj se ni nič začudil, ko je zvedel, da sem duhovnik? Ako me je Avstrijec tako hitro pogruntal, kako, da se ni dvignil sum Rusu?

Pozneje sem povedal to zgodbo izvedenemu človeku in mi je odločno potrdil slutnjo, ki je vstajala v duši meni, a katere si nisem upal izreči:

»Bodi prepričan! Spoznali so te na avstrijski strani, ko si vpisoval konje, spoznali so te na ruski. Ko si se vračal, te je spoznal takoj kozak, ki je stražil mejo. Ako te ni spoznala polkovnikova žena, te je pa brezdvoma spoznal polkovnik na prvi pogled.

»A zakaj me ni potemtakem ustavil in dal prijeti?«

»Čemu? Spoznal ti je z obraza, da nisi nevaren človek. Čemu bi imel ceremonije s tabo! Ali ni bilo bolje, da je bil vljuden? Ako bi ti šel tja s prepovedanimi nameni, bi bil spoznal tudi to in potem bi ravnal drugače . . .«

»Morda imaš prav!«

— — — — —
Kakor sem se pozneje prepričal, ruski uradniki navadno niso suhoparne birokratske osebe. Včasih so zelo prebrisanj in jako malo birokratski. Znana je ruska »širokaja natura«, ki se ne dá zlepa vkleniti v ozke sponne predpisov in paragrafov. Potnik, ki pride iz Nemčije v Rusijo, bo hitro opazil razliko med nemškim in ruskim sistemom. V Nemčiji bo videl povsod najstrožji red, a v Rusiji bo tožil nad »starim ruskim neredom«. Rus se mu bo nasmehnil in odgovoril z znanimi verzi: »Rosiji umom nje ponjat, — jejo aršinom nje izmjerit« (Rusije z umom ne razumeš in z vatlom je ne izmeriš).

O ZVOKU.

PROF. FR. PENGOV.

Ribnik leži pred menoj, poberem kamen in ga vržem na sredo mirne, kot steklo gladke vodne površine. Takoj se vzdrami mokri element in od zadetega mesta hitijo v pravih krogih majhni valovi proti obrežju. Čim večji je kamen, toliko višji so valčki in toliko dalje vidiš njihovo sled.

To na prvi pogled malenkostno ritmično gibanje, ki mu je rabila v našem sluščaju voda kot »medium« (sredstvo), igra v celi naravi neznansko važno vlogo kot nositelj in razširjevalec zvoka, svetlobe, toplote in elektrike.

Najbolj znani so pač zvočni valovi. S svojimi govorili povzročimo, da zrak niha in ako zračni tresljaji zadenejo naše uho, tedaj slišimo zvok. In vendar je tu že bistvena razlika. Valovi v vodi delajo kroge, se širijo po površini na vse strani, zvočni valovi pa tvorijo krogle, t. j. razširjajo se v prostoru na vse strani, dokler ne zadenejo ob zadržek. Ko zadoni zvon iz stolpnih lin, ne slišiš njegovega glasu le iz višine, v kateri visi zvon, ampak sliši ga tudi popotnik na cesti v dolini, pa tudi zrakovcu pod oblaki kliče: Ave Marija!

V naravi je vse polno zvokov, naravnih glasov, ki večinoma globoko vplivajo na človeško srce. Zdaj ti vzbujajo občutek veselja in blagosti, drugič ti napolnijo dušo z otožnostjo, strahom in trepetom.

Že mrtva narava, ki je predmet rudinstvu in zemljelovju, je bogata takih zvokov. Oglašajo se ti v zraku . . . — Kaj šušti tako tihotno v listju orjaške lipe na vasi, jazminove utice na vrtu, v nestanovitnem ločju samotnega bajaranja? Se ti ne zdi, kot da ti šepeče nekdo pritanjeno bajko iz davnine? — Večerni vetrček je, ki veje hladno in milo preko jezerske gladine po moreči vročini dneva. Prijeten občutek vzbuja tvojemu srcu.

Kaj šumi v zarumenelem odpalem listju vrbe žalujke, v suhem listju davno usehlega venca, ki leži na tih gomili, visi ob črnem križu? Jesenski piš rezko

diše preko puščobnih strni. Ali se ti ne zdi, kot da bi hoteli ti melanholični, temni zvočki izraziti tiho, skrito bol z globokim melodičnim vzdihom cele narave?

Kako vse drugačno je rohnenje viharja! Od najrezkejšega piska v omotični višini škale se zakadi besni piš v globočino basa, ki napolnjuje prostor kot grmenje potresa, dokler ne odneha bliskoma, kot bi bila udarila bomba. Za trenutek si oddahne vihra; skrivnostno orglja sama zase ali piska čudovite, nepoznane, žale napeve. Pa le za minuto; premirja je konec; že kliče tuba Eolova k novemu naskoku.

Visoko nad nami, v oblakih golčigrom. Različni so njegovi glasovi. Ko se približuje, se naznanja iz daljave le v presledkih. Zamolklo, skoro pritanjeno grmi; a glas postaja razločnejši, zategel, globočji. Kot rdeče plameneča puščica sikne zdaj blisk iz črnega oblaka; v hitrih salvah mu sledi grom, prasketajoč kot ogenj številne rojne vrste in končujoč s silnim udarom. Slednjič pa vre in bobni in rohni po celem nebesu, da ne ločiš več treska od treska. Najveličastnejša je tu prikazen, kadar se vozijo visoko nad tvojo glavo te gromovite baterije, kot veličastni vozovi, zemlja pa ti pod nogami trepeče in drgeta. Nehote strese tudi tebe: zazdi se ti, da se bliža On, ki pride kdaj sodit v oblakih neba z veliko močjo in veličanstvom. — Nevihta je pri kraju, le od daleč še ti prihaja na uho mrmranje groma, kot bi kupal jezo čemerem stavec.

Kakor zrak poraja tudi voda čudovito različne glasove. Ljubko se nam zdi krotko mrlenje toplega majnikovega dežja, ki skrivnostno šepeče v listju sadnega drevja in rahlo pada raz slamnato streho. Drugačen pa je vihar na livi, ploha. Velike, težke kaplje nabijajo posamič na zemljo, da se kadi prah kvišku, kot bi eksplodirale mine, in udarjajo ob šipe, da šklepečejo. Kmalu pa mu je za petami ploha, kot bi hotela uprizoriti nov

vesoljni potop. Šumeče bruhajo strešni lijaki mokroto in potok se premetava v umazanih valovih. Tesnobno vršenje in piskanje pa nastane v zraku, kadar pada t o č a. Njen mrzli, prasketajoči, uničujoči prihod spremljajo glasovi, ki poženo človeku kri iz obličja in mu pošibijo kolena.

Kot žuboreči studenček, kot hiteči potoček mrmra voda skozi gozd in travnik. Prijazni, domači glasovi so to. Ob zvokih lahkonogih valčkov se oglasi pastirska žveglja in se vzbudi skromna narodna pesem. Ponosno, veličanstveno buči reka skozi deželo proti morju, morje samo izšumeva svojo neskončno silo v glasovih, ki jih najlaže primerjamo z gromom. Kako se peni in šumi in buči vodovje onih šest ur plime, ko stopa morje kvišku, se vzpenja in peni! Rjoveče se zaganja razdivjani val na dnu skalâ sikajoč kot sto modrasov kvišku, da se razlije po vročem pesku nizkega obrežja. Tuleča Charybda ni bila nevarna le zvitemu Odiseju, še danes grozi nepredvidnemu brodarju njeno smrtonosno žrelo.

Tudi led ima svoj glas. Zamrzlo blejsko jezero hrešči in poka od brega do brega. Kot eksplozija granate šine od časa do časa po njegovi površini. Pa tudi ljubki spev božične pesmi in docela tuj ledenu srcu zamrznjene vode. Krištof Šmid opisuje svoje spomine in pripoveduje med drugim:

»Na sv. božični večer, pozno v svetli, mesečni noči smo čuli pred glavnim vhodom veličastne župne cerkve mojega rojstnega mesta čudovito godbo, ki je morala prihajati od doslej popolnoma neznanega instrumenta; glasovi so bili tako ljubki, kot bi izvirali od harfe. Prikazen je vzbujala vseobčno pozornost; mnogo ljudi jo je poslušalo s pritajeno sapo v največjem občudovanju. Ker so se nagibala v tej sveti noči srca močno k pobožnosti, si ni težko

razlagati, če so slutili nekaj višjega, nebeškega. Moj oče je prišel na sled nerazumljivim tonom. Na trgu pred cerkvijo stoji velik vodnjak s štirimi cevkami tekoče vode, ki se izliva v velik osmeroočlat bazen. Površina vode v podstavku je bila zamrznila, le na mestih, kjer je vrela voda iz cevi, so ostale male odprtine v ledu. Veter je pihal rahleje in močnejše v intervalih, zaganjal vodne kaplje na ledeno ploščo in provzročal čudovito muziko. Ker so ljudje ta večer rabili mnogo vode iz vodohrama, je nastal med ledom in vodo

OBLEGANJE MEST — NEKDAJ.

prazen prostor, kar je tonom dalo še večjo jakost nalik resonančnemu dnu.«

Sneg ti škriplje ob večjem mrazu pod nogami, ko greš veselega srca na božične počitnice.

Posebno bogate naravnih glasov pa so gorske pokrajine. Ti zvoki vsaj nekoliko oživljajo tiho samoto, ki vlada na gorah. Peneč se in vrveč poskakuje od skale do skale hudournik v divji jezi. Ta slap šumi zamolklo in globoko, z jasnim, visokim glasom drugi. Posebno poreden škrtelj narave, ki mu pravimo »Echo« (odmev), je rojen hribovec. Kako dolgo odmeva lovski rog skozi gorske kotanje, tiše in tiše, a zopet razločneje; že je utihnil; a še

enkrat te pozdravi iz največje daljave kot spev duhov. Na Škotskem, blizu Glasgowa, živi načajiv Echo, tako izobražen v petju, da zapoje pri prvem ponavljanju terco niže, pri drugem in tretjem pa še za en ton niže.

Če si kdaj poslušal, kako se naseljuje vesela Vigred v gorovje, čul, kako se

lomijo ledeni zimski stebri in s skalami vred ropočejo v globine, če si, dragi moj, le kdaj opazoval bobnenje plaz in strahotno ječanje lednika, potem ne veljajo tebi te vrstice; sam poznaš divjo moč naravnih elementov v vsej njihovi veličastni grozi.

NA RUSKEM.

(Potopis.)

Da bi blagovoljni čitatelj laže razumel opis potovanja, ki sem ga zvršil meseca julija 1912. po evropski Rusiji, orišem vso pot s sledečimi kratkimi potezami:

Zapustivši Kranjsko, sem došel čez Koroško in Zgornje Štajersko na Dunaj. Z Dunaja sem se obrnil na Moravsko ter dospel skozi zapadno Galicijo do Granice, prve ruske postaje. Z Granice sem ubral severno smer v Čenstohovo in od tu v glavno mesto Rusko-Poljskega, Varšavo. Iz Varšave se je nadaljevala pot čez Vilno in Pskov v Petrograd. Tukaj se je zasukalo potovanje v srce Ruske, v Moskvo. Na povratku iz Moskve sem obiskal Malorusko in njeno metropolo Kijev. Poslovivši se od Kijeva, sem se ob vzhodni Galiciji zopet približal Avstriji ter se mimo Tarnopola, Lvova in Krakova vrnil v domovino.

* * *

1. Priprava na pot.

Pod goro vas sloni, pokojna, tiha,
blešči se cerkev, v solncu križ gori;
prek njiv in trat mi vetrc diha
in šepeta: Z Bogom! potnik ti.

Naša čutila so kakor valovi: vstajajo in zopet padajo. Danes navdušenje in trdni sklepi, jutri omahovanje in pomisleki. Miren si šele takrat, ko izvojuješ boj sam s seboj ter se krepko odločiš za delo.

Tako se mi je godilo, ko sem razmišljeval o potovanju v Rusijo, saj takšna pot ni vsakdanja stvar. Na vse strani dvomi in nesoglasja. Kdove kaj me čaka v tujini? Pred mano neznani kraji, skrbi, trpljenje; za mano domovina, zložno živ-

ljenje in sploh to, kar mi je najdražje na svetu. Kaj bi se izbralo?

Treba je bilo presekatii voz, ker se ni dal rešiti na pravičen način. Toda glavna reč je, da praviš: »Tako bo« — drugo pride samo po sebi. Čuvajti bodo pazili na tir, kurilci skrbeli za premog, strojevodje brzdali železnega konja, da ne skoči na prepovedana pota. Vrh tega še nekoliko sreče v neugodnih slučajih, pa se bo prišlo dalje.

Prijatelji so mi običajno voščili srečno pot in mi smehljaje segali v roko, a skrbi sem nosil sam. Dva sta me spremila še nekaj korakov od doma, vso dolgo pot sem hodil sam. Neka blaga duša mi je želela, naj bi bil srečen na vseh štirih straneh sveta, dober znanec pa mi je pisal pred odhodom: »Vidim te v duhu, kako korakaš izpod domačega krova s kovčgom v roki, s potrebnim znanjem v glavi, s samozavestjo ter z dušno in telesno čilostjo.« Da bi bilo res.

Znancev imamo veliko, a prijateljev malo. Aristotel je celò trdil, da pravega prijatelja sploh ni dobiti. Morebiti se ni preveč motil. Kaj pa so prijatelji? Njih prijaznost je čestokrat le navidezna in sebična. Semintja je tujec boljši mimo domačina. Italijan pravi: »Meglio solo che mal accompagnato.« (Bolje sam kakor v slabi tovarišiji.) Pesimist bi na vprašanje: »Ali ti je dolgčas?« celò odgovoril: »Samo v družbi.« Družbi se sicer ne moreš izogniti, samo pazi, da nisi preveč zaupen.

Oprava je bila čisto preprosta. Vrhnja obleka s plaščem, nekaj perila ter solnčnik,

ki je nadomestoval palico in dežnik. Če bi kaj pogrešal, povsod lahko kupiš. Tudi v kovčegu se je nahajalo le najbolj potrebno. Kdo bi vlačil s seboj težke kovčege, ki so le v nadlego in provzročujejo večje stroške. Največji suženj je tisti, ki veliko potrebuje.

Tak sem stopil v svet, preprost na vnanje, toda v srcu poln lepih upov. Omenjam pa takoj, da so me nade varale v marsikaterem oziru. Znana stvar je, da so priprave vedno prijetnejše nego to, kar v resnici doživiš, in da je zabava lepša, kadar jo pričakuješ, kakor kadar jo uživaš.

Po nebu plavajoča svetla kroglja mi je olajševala slovo. Ti, o goreča obločnica, prav tista kakor doma, me boš spremljevala tudi v daljnih tujih krajih. Razsvetluj mi pot do dneva vrnitve!

2. Do Dunaja.

Ne vpijte, ne svarite!
Kaj me čaka, dobro vem.
Svoje poti se držite,
jaz pa naj po svoji grem.

Izginjale so domače gore ter se v vedno daljših obrisih odmikale očesu. Kmalu za Beljakom se je začelo svitati Osojsko jezero, stisnjeno v ozki dolini med porastlim gorovjem. V vozove so stopali večinoma letoviščarji, ki jih je meseca julija dovolj v teh krajih. Koroška dežela je namreč jako slikovita, ima krasne gore, temne gozde in zelena jezera. Tudi njena zgodovina hrani zlasti za nas Slovence znamenite spomine iz preteklosti. Posebno veliko ima starih gradov, v katerih so nekdanj bivali mogočni gospodarji. Mesto Šent Vid, ki smo se peljali mimo njega, je bilo v srednjem veku glavno mesto Koroškega. Po gričih so se videle razvaline zgradb, ki pričajo še dandanes o nekdanji slavi. Stara pesem z vedno istim napevom, da si sledita na svetu zidanje in podiranje, rast in pogin — drugo za drugim.

Na koroško-štajerski meji se je izpremenila prostorna dolina v ozko sotesko, ki nas je spremljala ob vznožju visokih planin do reke Mure. Tu je šla vožnja po-

lagoma navzdol, pri Brucku pa se je začela vzpenjati ob Murici zopet navzgor tako dolgo, da smo dosegli vrh prelaza Semmering (896 m). Južna stran Semmeringa ni samotna, a severna je odljudna in gorata. Stroj se je navidezno brez posebnega napora vzpenjal više in više, toda dim, ki se je valil iz predorov, je izdajal, po kakšnih strminah smo se peljali. Ako se računa za ves prehod od Mürzzuschlaga na štajerski in do Gloggnitze na nižje-avstrijski strani 55 kilometrov daljave, se razvidi, koliko truda je bilo treba in koliko denarja se je potrošilo za tako delo.

S popotnimi tovariši nisem imel sreče. To se pravi, bili so večinoma ljudje, s katerimi se ni mogel začeti noben pogovor. Ta ni znal, drugi ni hotel govoriti. Včasih je marsikdo zamišljen in redkobeseden, ker ima kaj na srcu. Tak se ne vozi sam, temveč skrbi z njim.

3. Potne listine.

V deželi srečni svoje dni
prebival sem vesel,
pa pisan plič mi priletel,
da s sabo bi me vzel.

Čeprav mi je naše prestolno mesto znano že iz prejšnjih let, sem ostal vendar dva dni v njem. Urediti je bilo treba potne listine, brez katerih bi mi bila ruska meja zaprta. Vrh tega je stan, ki se mu prištevam, dosti večja nevarnost za ondotno državo, kakor stan kakega drugega revnega zemljana, in zato se ljudje moje baže toliko strože nadzorujejo. Le židje so v tem pogledu pod istim paragrafom kakor katoliški duhovni.

Dovoljenje za obisk Rusije sem imel od ministrstva v Petrogradu že v žepu, toda pod sledečimi pogoji: Prvič, da smem prestopiti rusko ozemlje edino le pri Granici (v obližju Krakova), muditi se samo v Varšavi, Moskvi in Kijevu ter se vrniti pri Podvoločiski ob vzhodni Galiciji v Avstrijo. Drugi pogoj je bil, da ne smem za bivanja na Ruskem nikake božje službe opravljati. Tretji, da moram po enem mesecu zapustiti rusko državo, in četrti, da

mi mora gubernator v Kijevu dovoliti vrnitev z Ruskega v mojo domovino.

Povsod, kjer sem prenočil, sem moral izročiti potni list policiji dotičnega kraja.

Prva pot na Dunaju mi je bila v nvanje ministrstvo, ki se nahaja v bližini cesarskega dvorca. Tu sem našel visoke, toda zelo prijazne gospode. Dali so mi priporočila, ki naj bi mi služila pri avstrijskih konzulatih za slučaj, ako bi ruska oblastva moj potni list strože tolmačila kakor je bil v resnici. Seveda sem bil zelo hvaležen za

Nobena država na svetu ni tako stroga gledé tujcev kakor ruska. Tudi turška zahteva potni list, toda dočim ga dobiš pri turški brez vsakega truda, da le takso plačaš, ga dobiš pri ruski s težavo. In vendar potni list ni dôkaz za osebno poštenje. Potni list je stvar, s katero se nadlegujejo pošteni ljudje, nepošteni pa si baš z njim pomagajo naprej. Ako bi bili taki dokumenti kaj vredni, bi imela Rusija samo zgledne prebivalce. Odkod pa prihaja toliko zarotnikov? Potne liste pokažejo, pa

OBLEGANJE MEST — NEKDAJ.

prijaznost. Potem je bilo treba iti v ruski konzulat, ki ima svoj urad v tretjem dunajskem okraju poleg pravoslavne cerkve. Tu so me sprejeli kakor inozemca precej hladno, pa vendar niso mogli delati ovir. Ni jim ostalo drugega, nego podpisati potni list, pritisniti pečat ter zaračunati si določeno pristojbino v znesku 5 K 70 vin. Sedaj mi je bil zagotovljen vhod v »sveto Rusijo«. S kakšno pravico se tako imenuje, ne povem sedaj, ampak takrat, ko pridemo v Moskvo.

imajo odprto pot čez ograjo; pravzaprav pa ima Rusija sovražnika doma in ne v inozemstvu.

4. Proti ruski meji.

Opeval mi je kras sveta,
lepoto pravil mest,
opeval mi je blišč morja
in tok železnih cest.

Ko je bilo vse urejeno, sem zapustil Dunaj. Veselil sem se pokrajin, ki so se vrstile mimo nas, radoval se pa tudi lepega

dneva, dobrega razpoloženja in zlate prostosti. In — kar še posebej omenjam — nihče mi ni zavidal sreče, ker nihče ni vedel, da sem srečen.

Dolg most nas je prestavil na levi breg Donave, od tu pa je pihal hlapec po nižje-avstrijskih planjavah proti Moravi. Vozovi so bili napolnjeni s popotniki, ki so odhajali na vseh postajah, toda ostala je vedno ista gneča, ker so se izpraznjeni prostori polnili z novimi prišlecimi. Takoj ob dohodu na Moravsko smo čitali na postajah slovanska imena, kar je spominjalo, da smo med Slovaki in Čehi. Pri Ogrskem Hradišču so se pokazali na vzhodni strani Beli Karpati, na zapadni pa so se videli griči, pod katerimi sameva Ciril-Methodovo mesto *Velehrad*. Potem smo šli v dolino, ki jo namaka Odra, tekoča ob šlezijsko-moravski meji. Tukaj je Odra še neznančna voda, ker izvira v bližnjih Sudetih, drugačna pa je na nižavah Pomorskega. Ondi se izliva kakor velereka v obližju Štetina v Vzhodno morje.

Čim bliže smo bili Galiciji, tem več židov je vstopalo. Ti ljudje se držijo strogo svoje noše, ki je tako značilna, da se hitro spoznajo po njej. Toda pustimo jih sedaj, saj bo prilika, da se še večkrat srečamo z njimi. V Galiciji in na Ruskopoljskem imaš žida skoro vedno pred očmi.

Šlo je že proti večeru, ko sem izstopil na gališki postaji *Trzebinija*, prav blizu ruske meje. Računal sem namreč takole: Ako se peljem naprej, pridem v noči na Rusko, česar pa ne maram. Naj prenočim danes še v Avstriji in jutri stopim pri belem dnevu na ruska tla. Toda kje se bo dobilo pripravno prenočišče v *Trzebiniji*, ki je kakor vsaka tvorniška naselbina polna samih delavcev? Kolodvorski načelnik je premišljeval, kam bi mi nasvetoval, naposled se je odločil za gostilno *Heilinger*. Že iz tega sem sklepal, da se ne bo dobilo nič dobrega.

Hišni gospodar, ki je bil pristen žid, me je sprejel ravnodušno, kakor bi mu ne bilo dosti mar, ima li enega gosta več ali manj pod streho. Peljal me je s slabo

brlečo svetilko po temnem hodniku v sobo, ki je imela navidezno še dosti dobro opravo. Da bi me više cenil, sem mu plačal takoj zvečer 2 kroni in 50 vinarjev za ležišče. Toda počitek ni bil miren. Nadlegovala me je tista živalca, ki menda pol leta lahko strada, a se odškoduje toliko bolj takrat, kadar se jej ponudi prilika. Pomagaš si nekoliko, ako pustiš luč goreti ponoči, ker je, kakor vsakemu nočnemu hudodelcu, tudi tej živalci svetloba zoprna. Kdor bi želel izvedeti kaj več o njej, naj pogleda v knjigo »Naše škodljive živali«, kjer jo je točno opisal profesor Fr. Erjavec. Njeno latinsko ime je »*Acanthia lectularia*«.

Drugo jutro sem šel zgodaj iz židovega hotela in se potolažil šele tedaj, ko mi je bila hiša že za hrptom.

5. Granica.

Prepeval je: »Z menoj, z menoj!«
in jaz se poslovim;
pojoč me vede ptič s seboj,
jaz urno mu sledim.

Na Kitajskem imajo pregovor: »Ako greš v tujo deželo, poizvedi, kaj je tam prepovedano.«

To mi je prišlo na misel, ko je lepega julijskega jutra leta 1912. obstal avstrijski vlak na *Granici*, prvi ruski postaji.

Na postaji so bili zaklenjeni vsi izhodi. Odprta so bila samo velika vrata, skozi katera je moral iti vsak popotnik. Ob vratih je stal orjaški orožnik, oblečen v sivo bluzo z živordečimi našitki. Temu orožniku smo oddali potne listine, a nobenemu potniku jih ni dal več nazaj, ker jih je nesel v pisarno, da so se pregledale, ali so v redu ali ne.

Druga dolžnost je bila, da smo pokazali financarjem svojo prtljago. Kolodvorski uslužbenci so postavljali kovčege na nizke široke mize in jih v navzočnosti lastnikov odpirali s ključi. Ko so vse preiskali, je bil klican vsak po imenu, in ko se je oglasil, mu je bila izročena prtljaga s »pásportom« vred. (Tako imenujejo Rusi potne listine.) Pristavljam, da so le velike kovčege natančno pregledovali, malih ne;

malega kovčega še odpreti ni bilo treba. Slišal sem, kako strogo se vse pregleduje ter da se zaplenjujejo knjige, zemljevidi in tiskovine. Prav tega bi bili dovolj našli pri meni. Zato sem si važnejše stvari že poprej potaknil po žepih, misleč, da ne bodo stikali po suknji, a večina je ostala v kovčegu. In sedaj ta velikodušnost, to presečenecje takoj na pragu močnega carstva! Hvala vam, carinarji! Radi te malenkosti mi je vzrastlo zaupanje za nekaj stopinj ter se mi je videla Rusija v nekoliko prijaznejši luči.

Tisti popotniki, ki nimajo pravihnih páspörtov, se morajo s prvim vlakom vrniti v Avstrijo. Seveda se vsak ustavlja in prosi, da bi smel potovati naprej, toda noben izgovor nič ne pomaga. Nekaj takega se mi je prigodilo leta 1901., ko sem prišel iz Krakova do Granice z namenom, da bi me pustili Rusi, ako dalj ne, vsaj do Čenstohove, toda ni mi bilo dovoljeno. Potni list ni bil v redu in vrniti sem se moral v Avstrijo. Takrat sem sklenil, da ne pridem več bliže, a želja, da vidim ruske pokrajine, je bila močnejša kakor vsi trdni sklepi in prišel sem po enajstih letih zopet sem.

6. Na Ruskopoljskem.

V prsih mi bilo srcé
tisoč nemirnih je želj,
ko sem na tuje stezé
šel prek neznanih dežel.

Človek diha prosteje, ko dovrši preskušnjo. Vesel, da se je zmotil iz mučnih zaprek, gleda svet s prijaznejšim očesom kakor poprej.

Da sem bil tudi jaz boljše volje, ko so mi pregledniki pritisnili ruski pečat na prt-ljago, je več nego samoumevno. In ko sem dobil potrjeni páspört nazaj ter ga skrbno shranil, se je odprlo pred menoj rusko carstvo. V duši so se mi budili občutki navdušenja.

Zunaj je stal vlak, da nas popelje proti severu. Kolodvorski »nosilščiki«, vsi v črni obleki in z belimi predpasniki, so donášali težke kovčege, a jaz jim nisem dal nič zaslužka s svojo lahko culo. Ob vozovih so čakali sprevodniki v temnih bluzah,

z nizkimi ovratniki in v visokih škornjih. En udarec na zvon (pervij zvonók) pomenja, da je še četrta ure časa. Dva udarca (vtorój zvonók) pomenjata, da odide vlak v petih minutah. Pri treh udarcih (trétij zvonók) pa se začno kolesa premikati. Avstrija, z Bogom!

Z Granice peljeta dve glavni progí v notranjščino Rusije. Prva vodi proti severovzhodu čez Ivangoród, Minsk in Smolensk v Moskvo, druga pa naravnost proti severu v Varšavo. Mi smo se držali poslednje.

Pokrajina ima obrtniški značaj. Dimniki kažejo, da je tod okoli mnogo tvornic; največ je predilnic za bombaž in volno. Ruščine ni slišati, govori se le poljski.

Moj popotni tovariš, pileten Poljak, si je uredil v vozu prav po domače. Peljal se je v Bjelostok. Ker je to mesto onstran Varšave, je imel mož pri sebi vse, kar se potrebuje za tako vožnjo. Njegova košarica je bila napolnjena s suhim mesom, jajci in sadjem. Na dnu je imel samovar za čaj. Tako se popotuje najbolj poceni. Seveda kdo more slične reči nositi s seboj?

Privozili smo do Varte in šli čeznjo. Tukaj ni velika, ker se šele dobro začena. Varta teče dalj časa po ruskopoljskem ozemlju, in sicer vedno v severni smeri. Pozneje obrne svoj tok proti zapadu, dospje na Poznanjsko ter se izliva pri Kustrinu v Odro.

Čakal sem, kdaj se prikaže Čenstohova, kjer sem imel namen ostati dva dni. V páspörtu mi tega mesta ni bilo dovoljeno obiskati. Celó bližnjim sosedom, duhovnikom iz Galicije in Šlezije, je brez potnega lista prepovedan poset Čenstohove.

Glej, že se kaže na višini stoječ zvonik »Matke bóske Čenstohovske«!

7. Čenstohova.

Strani, strani mrtve knjige,
črne misli, temne brige!
Vabi me prelepa doba
v širni, daljni svet.

Dopoldne ob devetih je došel brzovlak v Čenstohovo. Vozovnico sem imel plačano še naprej do Varšave, toda ni bilo

mogoče iti mimo kraja, ki je znan menda po vsej Evropi. Izstopil sem in poiskal kolodvorsko pisarno, kjer so mi potrdili prekinjeno potovanje, prtljago pa je shranil vratar.

Čenstohova je precej veliko mesto, broječe 70.000 prebivalcev.

Pred mano se je razgrnil velik trg, širok do sto metrov. Ne obdajajo ga palače, ampak navadne hiše; tu in tam so tudi kake lepše stavbe. V spodnjem koncu stoji cerkev sv. Žige, ki gleda s širokim pročeljem po vsem trgu. Po vnanje obeta s svojim portalom kaj lepega, toda znotraj ni nič posebnega. Pozna se, da smo v navadnem obrtniškem mestu.

S trga sem zavil v stranske ulice, kjer so kovali in tolkli razni rokodelci. Videti je bilo tudi prav mnogo židov, ki so sedeli poleg razstavljenega blaga pred hišami.

Dosti lepši so višji mestni oddelki. Čenstohova je namreč prislonjena na hrib, ki mu pravijo Jasna Gora. Na vrhu hriba kraljuje starodavna Marijina cerkev, najslavnejša božja pot poljskega naroda. Prostorna cesta z imenom Ulica Panny Maryi, zasajena s košatimi kostanji, je peljala polagoma navzgor. Na obeh straneh drevereda so se vrstile hiše in prodajalne, slednjič se je izpremenila cesta v lično urejen park, v čigar sredi sem opazil križ s Kristovo podobo. Na Ruskem se vidijo namreč sveta znamenja ne samo po vaseh, ampak tudi po mestih. Vsi brez razločka, bodisi gospod ali mužik, se klanjajo in križajo pred takimi spominki.

Sedel sem na klopi v senco, pisal beležke in gledal ljudi, ki so šli mimo mene. Kar sem videl kmetič, so imele velike volnate ogrinjalke čez glavo in ramena, akoprav je bilo meseca julija. Omenjam tudi ruskih vojakov, ki jih je prav veliko v Čenstohovi. Večinoma so bili oblečeni v zelenkastih bluzah ter se odlikovali po ne navadni velikosti. Menda pošiljajo take orjake nalašč v poljske dežele, da bi vzbujali večje spoštovanje do Rusije. Težko jih gleda poljski narod, ker jih smatra še dan-

danes kakor vsiljence, toda naj si pomaga, če si more. Ali se bo kdaj sprijaznil z njimi? Menda nikoli, ker združenje Poljske z Rusijo ni bilo naravno in tudi ne more nikdar postati naravno. Tuj jarem se nosi, ker se mora nositi, a sila ni nobeno zdravilo, zato sila tudi Poljakov ne bo ozdravila. Seveda se dobijo povsod ljudje, ki se iz bojazljivosti ali iz hinavščine klanjajo vladajoči stranki. Toda takim sužnjiškim dušam ne gre spoštovanje. Ni pa nečastno, ako se premaganec vda v usodo ter molče prenaša tuje gospodarstvo.

8. Na Jasni Gori.

V oltarju venčana stoji,
v naročju Jezusa drži.
Pozdravljena, kraljica,
kristjanom pomočnica.

Na vrhu Jasne Gore se vzdiguje cerkev z visokim zvonikom. Tu je svetišče, kamor dohajajo vsi Poljaki na božjo pot. Odkar je njih država razdrobljena v kosce, jim je ostala samo kraljica poljskega kraljestva, Čenstohovska Matka boska.

Cerkvi je prizidano samostansko poslopje, podobno s svojimi okroglimi stolpi gradu iz srednjega veka. Okoli cerkve in samostana je zgrajen ogromen zid, da dela vse skupaj vtisk mogočne trdnjave. Večkrat so oblegali Jasno Goro sovražniki, posebno Husiti in Švedi, toda brezuspešno. Izmed menihov je to Marijino svetišče za vladanja poljskega kralja Jana Kazimira (1648—1668) najbolj krepko branil priyor Avguštin Kordecki. Poljska je bila v tisti dobi tako oslABLJENA, da so se izneverili kralju skoro vsi knezi ter prestopili samo radi lepih obljub na stran švedskega kralja Karola X. Toda vzbudilo se je junštvo. Ko so sovražniki oblegali Jasno Goro, so menihi l. 1655. tako krepko odbijali napade na cerkev in samostan, da so morali Švedi oditi. Vsled tega se je poljski narod vzdignil iz obupa in Poljska je zopet oživila.

Svetišče je ustanovil poljski kralj Vladislav Jagiello ob koncu 14. stoletja. Mnogo

je čakalo v tej dolgi dobi izprememb, toda ohranilo se je do današnjega časa. Poglejmo, kako izgleda sedanja cerkev.

Povedali smo že, da jo obdaja močno zidovje. Trojna vrata peljejo pod masivnimi oboki proti glavnemu vhodu. Pri prvih vratih, ki jim pravijo Poljaki »Brama Lubomirskih«, je čakalo veliko prosjakov, ki so molili, eni na tihem, eni glasno. Med njimi se je odlikoval sivobradat mož, prepevajoč kljub svojim letom s krepkim grlom nabožne pesmi, seveda ne toliko Mariji

TOMAŽ KOSCHAT.

v čast, ampak bolj v svojo korist. Poznalo se je, da mu ta vsiljivost več nese, kakor njegovim tovarišem. Božjepotniki so se ustavljali pri njem, poslušali ga ter mu v nastavljeni klobuk dajali miloščino. Med berači je največ nevoščljivosti, kar je popolnoma naravno, ker imajo nekateri mnogo bolj ugodne sedeže in zato tudi večji dobiček.

Vnanjost prosjakov je bila vredna milovanja. Vsi so bili ožgani od solnca ter izgledali s svojo rjavo barvo in z zaraslimi obrazi kakor bramani v Indiji. Radi zane-

marjene obleke in hudih telesnih hib so se nam še bolj smilili. Kje ste poljski bogataši? Poglejte ubožce, kako razkazujejo svoje rane, da bi dobili kaj več vbogajme. Vi živite v obilnosti, svoje rojake pa pustite pred čenstohovsko cerkvijo v taki revščini!

Ko prideš skozi obok drugih in tretjih vrat, si pred glavnim cerkvenim vhodom. Pravkar je dospela velika četa romarjev od nekod z Rusko-Poljskega. Samostanski godci so jih sprejeli s pihali in bobni, romarji pa so navdušeno prepevali v močnem enoglasnem zboru. Samega veselja, da so došli srečno na Jasno Goro, poklekovali so že pred cerkvenim pragom, drugi se ulegali na zemljo in jo poljubovali. Ni si mogoče predstavljati višje stopnje pobožnosti, kakor je zamaknjenje, ko človek popolnoma pozabi na vnanjost ter ga prevladajo le njegova čuvstva. Za takega stvarnost ne obstoji več; zdi se, da se je duša za nekaj časa poslovila od telesa ter odšla občevati v višje svetove.

Vstopimo v notranjščino hiše božje. Pred nami je odprta visoka in dolga zgradba, v kateri se vrste na obeh straneh kapele, ob gorenjem koncu pa jo zaključuje veliki oltar sv. Križa. Od tu pelje obokan vhod v drugo manjšo cerkev, kjer se časti milostna Marijina podoba. Njen oltar je sestavljen iz črnega marmorja, lesketajoč se v zlatu in srebru, a nad oltarjem je razpet gotski strop, od množine gorečih sveč ves okajen. Marija, držeča svoje Dete v naročju, je naslikana na cipresnem lesu ter vsled starosti precej otemnela. Poteze obeh so zelo ljubke, posebno mil je Marijin mladosten obraz. Kdo bi ne gledal z zaupanjem v Pomočnico kristjanov! Ob tem prizoru sem se spominjal žalostne usode Poljakov, ki so razdeljeni v tri carstva. Izgubljeni bi bili, ako bi jih ne vezala njih visoka omika in posebna ljubezen do domovine. Veže pa jih tudi čenstohovsko svetišče. Stara resnica je, da se družina razide, ko mati umrje. Ako razumemo to v duševnem pomenu, se Poljska ne bo razšla, ker jej živi Matka boska na Jasni Gori.

Drugo jutro sem bil med prvimi v cerkvi, toda reklo se mi je, da se prično maše šele ob šestih. Treba torej čakati.

V žagrad so dohajali čenstohovski menihi, opravljeni v bele halje. Ustanovnik jim je sv. Pavel, prvi puščavnik, odtod njih ime Pavlinci. Vse dopoldne so imeli opraviti z božjepotniki; proti večeru, ko prihajajo nove trume, se pa delo zopet iz novega začenja.

Omenjam še samostana, ki je s svojimi hodniki, dvoranami in celicami podoben pasti, iz katere je težko najti pravega izhoda. Imeti moraš večšega spremlje-

valca, da ti pokaže to in ono ter te pripelje zopet iz labirinta. Ko sem prišel v obednico, odkazali so mi takoj prostor pri pogrjnjeni mizi in me vprašali, s čim da naj se mi postreže. Res, prava slovanska gostoljubnost.

Nekoliko niže kakor cerkev stoji visok pomnik, postavljen v čast ruskemu carju Aleksandru II. Preprosti ljudje pravijo, da je to zadnji poljski kralj, ki čaka tukaj obnovenja poljskega kraljestva. Toda ruska uprava že vé, zakaj in komu da je ravno na tem kraju zgradila tako sijajen spomin.

HORAC, ODA NA CEZARJA AVGUSTA (IV. 5). PROF. FR. OMERZA.

Dobrih sin ti bogov, varih najboljši ti
ljudstvu Romula, glej, dolgo te, dolgo ni;
kot očetom dejal svetega zbora si,
koj da vrneš se, vrni se!

Luč daj domu nazaj svojemu, dobri knez:
kajti liki pomlad ko se prikaže tvoj
ljudstvu mili obraz, ljubši nam teče dan,
tudi lepši je solncu svit.

Kot če južnih vetrov loči zavistnih piš
sina onstran vodá mórja karpatskega
dan za dnevom naprej več že kot leto dni
proč od sladkega doma tam,

mati prosi, želi, kliče, obljublja ga,
vedno njeno okó h krivi obali zre:
prav tako si želi Cezarja zvesti dom,
njega išče skrbno oko.

Kajti varno povsem stopa čez polja vol;
Ceres polja živi, mil blagoslov deli;
miren morju je tek, plove po njem mornar;
mož beseda drži zvestó;

v čisti hiši nikjer madeža najti ni,
greh nesramni ugnal zákon je npravni ves;
slavo dela in čast materam rod enak;
krivdi kazen sledi namah.

Kdo bi Partov se bal, Scitov li mrzlih kdo,
kdo bi bal se sinov divje Germanije,
dokler Cezar živi? Kómu skrbi naj boj
dela z ljuto Hiberijo?

Vsakdo lep preživi v svojih goricah dan,
trto h kolu pripne: samcu nevesto da;
k vinu vrne vesel zdaj se in ti kot bog
drug pri njem po obedu si.

Često moli gorkó, vino ti čisto v dar
lije često iz čaš, k Larom postavi tja
tvojo tudi svetost, kakor je v Greciji
Kastor velik in Herkules.

»Dolge dneve miru pošlji, o dobri knez,
zemlji sém na zahòd!« zjutraj ob svitu dne
trezen ti kliče vsak, kliče ti vsak pijan,
solнца ko že zatone svit.

DROBIŽ

Ksaver Meško, **Mladim srcem**, zvezek II. Slovenski mladini pošilja njen veliki prijatelj Meško drugi zvezek ljubkih povesti. Kdo si pač še ni zaželel nazaj lepe mladosti? Kdo še ni vzdihnil: »Mladosti leta, kmalu ste minula.« Tudi Meško se je zamislil v brezskrbna leta mladosti, v mladostno srečo, ki jo človek spozna šele takrat, ko je že izginila. V uvodnem spisu: »Videl sem srečo...« nam slika, da prava sreča prebiva le v nedolžnem srcu, ki je čisto kakor lilija. — Pisatelj se spominja lastne mladosti. V spominu mu je najbolj ostal največji prijatelj mladih dni, Zemljičev Peterček. Ugajata nam živahna Francek in Peterček; sicer imata svoje mladostne napake in hudomušnosti, a sta dobro vzgojena. Kradla sta le enkrat; že samo očitanje, da sta tatova, ju tako osramoti, da nista več kradla. Koliko nedolžnega veselja sta užila pri svojih igrah in zabavah! Pa Peterček umrje, preden začne hoditi v šolo. — Pisatelj vé, da je raj mladosti zanj izgubljen. »Ne sme, ne more vanj nazaj.« Zato pa z veseljem hodi v šolo med mladino, ki mu je »odsev že davne sreče«. Pogled na nedolžno mladino »spominja ga mladosti brez tuže, brez bridkosti«. Tudi nas pelje v šolo, nam predstavi »svoje male« ter nam lepo opiše njih dobre in slabe lastnosti. Vedno skrb, nevoljo in delo ima z njimi; pa kot vesten in skrben vzgojitelj vse to rad stori, da le ohrani otroke nedolžne in srečne. — Zloben človek pa more uničiti mladostno srečo, kakor se je zgodilo ciganku Lekseju. Priljubi se nam idealni muzikant. Ves živi za godbo, s pridnostjo in vztrajnostjo prekosi celo svojega mojstra Jakoba. Sanja o lepih časih, ki jih bo še doživel s svojimi goslimi. A hudobni in nevoščljivi sosedov pastir Pavle mu uniči vso srečo, ker mu vrže gosli v prepad. Leksej jih hoče poiskati, pa tudi sam pade v prepad in se ubije. Njegova tragična smrt nas pretrese. — Tudi starši zapravijo večkrat otrokom srečo. Boranova vdova vse dovoli svojemu edincu Batogu; tolaži se z mislijo: »Naj pride bolj v leta, pa pride tudi bolj k pameti.« Pozneje se pač kesa, a takrat je bilo prepozno. Batog raste v hudobiji, pretepa celo lastno mater; zato ga zadene huda kazen, ubije ga strela. — Zadnja povest »Petelin in gosak« se tudi prijetno bere, a ne spada med mladinske spise; saj je glavna oseba Kranjčeva žena Mica, ki naredi toliko vika in krika za prazen nič. Dobro sta očrtana nasprotna značaja: miroljubni Brumen in prepirljiva Mica.

— Mladini bodo vseh povesti o mladostni sreči in pričakovala bo še nadaljnjih zvezkov »Mladim srcem«. — n.

Patriotizem. V sedanji vojski se je patriotizem avstrijskih narodov pokazal v najlepši luči. Avstrijski narodi so bolj nego kdaj poprej spoznali, da morejo resnično prosperovati edinole v naši državi in nikjer drugod. Zato so šli hrabri vojaki s presentljivim navdušenjem v vojsko, zato umirajo naši fantje brez strahu, ker je sladko in častno umreti za domovino. Res, če pomislimo, da tistim, ki umirajo, zмага ne bo koristila, moramo priznati: Kako velik idealizem! Tak vojak dejansko pokaže prepričanje, kakor ga je Ciceron le zapisal: »Mene pa nič manj ne skrbi, kako bo z državo po moji smrti, nego kako je sedaj.« (Lael. 12, 43.) Patriotizem se je pokazal ravnotako tudi pri tistih, ki so morali doma ostati, seveda tudi med dijaštvom, ki se zaveda, da živi v največji dobi, kar jih pozna zgodovina. Ljubezen do domovine gori sedaj v tisočeri in tisočeri plamenih. Richard Kralik je zapisal Phönixu (4, 17/18, 387): »Vsak sodeluje pri odločitvi, najmanjši, najslabši, mlado kakor staro. Nobeno dejanje, noben govor, nobena misel, nobena opustitev ni v tej polnosti časov brezpomembna. Kakor nekdanj pri Homerju bogovi, tako se bojujejo tudi sedaj nad vsemi vrstami orožja in poleg njih ideje.« Predvsem pa mislim, da se v tem homerskem smislu bojujejo tiste neštete množice, ki v teh velikih dneh dvigajo proseče roke k Bogu, gospodu vojnih čet. Na vsak način bo ta vojska ljubezen do avstrijske domovine nedopovedljivo utrdila. Veliki čas bo vzgojil velike može, podobne Scipionu Afrikanskemu Ml., ki se je pred svojo smrtjo s svojimi najboljšimi prijatelji cele tri dni pogovarjal samo o državi.

Evangelij sv. Luka glede na literarno vrednost. Chateaubriand je v svojem slavnem delu: »Genij krščanstva ali lepote krščanske vere« opozoril tudi na nedosežno lepi slog sv. pisma. O evangeliju sv. Luka pravi ta duhoviti mož: »Jezik tega apostola je čist in poln zanosa: vidi se, da je bil ta mož izurjen v pisanju in da je poznal razmere in ljudi svoje dobe. Svoje pripovedovanje že začne kakor stari zgodovinarji. Če berete njegov predgovor, mislite, da slišite Herodota... Navednost naših dni je tolika, da so morda izobraženci, ki se bodo začudili, če rečem, da je sv. Luka zelo velik pisatelj, čigar evangelij

dih genij grško-hebrejske starodavnosti. Menim, da nekoliko poznam antiko in upam si trditi, da bi pri največjih rimskih in grških duhovih dolgo časa iskali, preden bi našli kaj tako preprostega in obenem tako čudovitega, kakor sta prvi dve poglavji sv. Luka.« (Oznajenje rojstva sv. Janeza Krstnika in Jezusa Kristusa, rodovnik, obiskanje Elizabete, obe rojstvi. Livre VII. 2.) Torej, kadar boš slišal ta evangelij v cerkvi, se spomni na besede Chateaubriandove!

Prijateljstvo. O prijateljstvu je razvil paganski modrijan Ciceron prekrasne misli v spisu: *Laelius de amicitia*. Prav je, da v »Mentorju« nekatere zapišemo: Tisti, ki hočejo, da bi na svetu ne bilo prijateljstva, hočejo spraviti solnce s sveta, zakaj nič boljšega nimamo od nesmrtnih bogov, nič prijetnejšega (47). Kaj je nespametnejše nego preskrbeti si vse drugo, kar se dobi za denar: konje, služabnike, izvrstno oblačilo, dragocene posode, za prijatelje pa ne poskrbeti, ki so, da tako rečem, najboljša in najlepša oprava življenja (55). Toda v vseh rečeh so ljudje marljivejši; natančno vedo povedati, koliko koz in ovac ima kdo, koliko prijateljev pa ima, ne vedo povedati (62). Prijateljstvo se snuje na medsebojni dobrohotnosti in ljubezni, ne pa na sili in potrebi, zakaj če bi bilo zadnje resnično, potem bi bil najrevnejši in najmanjši najspodobnejši za prijateljstvo (29). Prav je tako, da si ti najprej sam dober mož, potem šele si poiščeš drugega sebi podobnega. Le med takimi se more ustaliti trdno prijateljstvo (82). Posebno pa se je treba varovati, da ne sklepamo takih vezi prehitro ali s takimi, ki niso vredni. *Omnia praeclara rara* (79). Potem bi prijateljstvo ne bilo trajno, zakaj nič ni težje nego ohraniti prijateljstvo prav do zadnjega dneva življenja (33).

Prijatelji se morajo med seboj v ljubezni podpirati in izpopolnjevati, nikdar pa ne smeš pomagati prijatelju pri slabih dejanjih, ali celo da bi bil pomočnik v krivici ali grdih zablodah. Sploh naj velja v prijateljstvu ta zakon, da sramotnih reči niti ne prosimo, niti prošeni ne storimo. (*Haec igitur lex in amicitia sancitur, ut neque rogemus res turpes nec faciamus rogati.* 40. *Haec igitur prima lex amicitiae sancitur, ut ab amicis honesta petamus.* 44.) Kajti to ne velja za nikakr izgovor, češ, da si zaradi prijatelja grešil. (*Nulla est igitur excusatio peccati, si amici causa peccaveris.* 37.) Nikakor se ne smemo ravnati po tistih, ki so pripravljene brez pomisleka vse storiti, kar bi se prijatelju zljubilo, kakor Blossij Kumanski, ki je bil Tiberiju Grakhu tako vdan, da je izjavil, da bi na njegovo željo vrgel tudi baklje na Kapitolij (37). Ker je torej

namen prijateljstvu ta, da se medsebojno podpira krepost, zato smemo prijatelja tudi opomniti in posvariti, če je treba, a to svarilo naj bo brez grenkosti in brez osramočenja; naj se prostodušno izvrši in potrpežljivo, hvaležno sprejme (91). Čigar ušesa pa so resnici zaprta, tako da od prijatelja resnice ne more slišati, o tem moramo obupati. Več koristijo nekaterim grenkobesedni prijatelji nego oni, ki se zde sladki; prvi največkrat povedo resnico, zadnji nikdar (90). Sploh je najpogubnejša kuga za prijateljstvo prilizjena hinavščina. Drugače se namreč živi s tiranom, drugače s prijateljem. (*Aliter enim cum tyranno, aliter cum amico vivitur.* 89.) Žalibog se jih premnogo dobi, ki govore vse po volji, nič po resnici (91), tako delajo, kakor pravi Terencijev Gnathon: »Če kdo zanika, zanikam; če

PROF. DR. CIGOJ.

pritrđi, pritrđim. (*Negat quis, nego; ait, aio; postremo imperavi egomet mihi omnia adsentari* 92). To ni pravo prijateljstvo in zato tudi ne trajno. Da se prijateljstvo ne razruši, se je posebno treba varovati sumničenja; mnogo je sicer vzrokov za to med prijatelji, pa treba se je ali izogniti, ali dati drugo smer, ali pa potrpežljivo nositi (88). Če pa ni drugače mogoče, mora prijateljstvo prenehati, toda to naj se ne zgodi tako, da bi ves svet za to vedel; prijateljstvo je treba razšiti ne pa razparati (*dissuendae magis quam discindendae*, 76). — To je prijateljstvo: človek je družno bitje, vrhunec družnosti in najplemenitejša in najbolj človeška oblika je prijateljstvo. Kako bi mogli ljudje živeti drugače? Da, tudi če bi bil kdo tako oduren in podivjan, da bi se bal občevanja z ljudmi in ga sovražil, kakor smo čuli, da je bil v Atenah neki Timon, bi si tak človek le ne mogel kaj, da bi si ne poiskal koga, da bi pri njem izbljuval strup svoje grenkosti. In resnično je, kar je dejal Archytas iz Tarenta (400—365): Če bi se kdo mogel

dvigniti na nebesni svod in pregledati naravo sveta in lepoto zvezd, bi mu to občudovanje ne bilo sladko, prav prijetno pa bi bilo, če bi imel koga, ki bi mu to povedal (88).

Nesmrtnost človeške duše je tako razvidna resnica, da srečavamo vero v posmrtno življenje pri vseh narodih vseh časov. Vsi boljši grški in rimski modrijani so odločno izpovedovali to prepričanje. Ciceron n. pr. piše v svojem Laeliju (13—14) tako-le: Ne pritrdim tistim, ki so zadnji čas začeli tako modrovati, da obenem s telesi tudi duše preminejo. Pri meni več velja prepričanje starodavnosti ali naših prednikov, ki so za mrtve tako verno skrbeli, česar bi prav gotovo ne bili vršili, če bi bili menili, da je to zanje brezpomembno; ali prepričanje onih, ki so živeli v naši deželi in so izobraževali in vzgajali Veliko Grecijo, ki je sedaj sicer razdejana, pa je bila takrat v polnem cvetu; ali njega, ki ga je Apolonovo pročišče imenovalo najmodrejšega, ki ni bil zdaj teh, zdaj drugih misli, ampak vedno istih, namreč da so človeške duše božanske in da se po odhodu iz telesa prosto povrnejo v nebo, in sicer tem hitreje, čim boljše in pravičnejše so. — V teh besedah je Ciceron povzel prepričanje vsega človeštva in hkrati svoje lastno prepričanje, v katerem je umrl leto kasneje, 7. decembra 43 pred Kr. r. Kristus je 76 let potem z brezprimerno avtoriteto potrdil, da je človeška duša res božanska, Bogu podobna in ustvarjena za večno življenje. Čim boljša, čim pravičnejša je ob smrti, čim preje odplača »zadnji vinar« dolga, tem preje se prosto povrne v nebo: »Kdor v mene veruje, ne bo umrl vekomaj« (J. 11, 26). Pa tudi tisti, ki vanj ne veruje, bo živel vekomaj. Bog bo terjal njegovo dušo, da »pojde v večno kazen«, tisto zlo pa, ki ga je v življenju zbral, čigavo bo!

Narava in umetnost. Narava je delo božje moči in modrosti, zato nosi na sebi zgovorne znake vsemogočne roke Umetnika, ki jo je priklical v življenje, zato daleč prekaša vse, kar je mogla ustvariti človeška umetnost. To velja tako v malem kakor v velikem, prav tako o predmetih pod mikroskopom kakor o najbolj oddaljenih svetovih, ki jih morejo ujeti le daljnogledi-velikani. Če n. pr. primerjamo čebelno želo z najtanjšo angleško šivanko, pokaže močan drobnogled, da je prvo prava ost, a nasprotno da je šivankina ost široka ploskev, od katere še vrhutega vise drobci železa, ki jih ni mogel odstraniti stroj. Ravno tako obstoji pajčevina iz najlepše in najpravičnejše sestavljenih niti, dočim nudi umetna svilena nit, pa naj je še tako tenko delana, podoba sirove ladijske vrvi, ki je polna vozlov in natrzkov. Toda ni treba niti mikroskopa,

s prostim očesom se lahko prepričaš, da ima narava prednosti, ki jih umetnost nikdar ne doseže. Le pozorno opazuj cvetlico, ali samo list, ali travno bilko, in prečudna lepota teh tvorov te bo omamila. Ni treba, da bi znal mineralogijo, pa si oglej kristal od vseh strani in lepota oblik, sijaja, barv in pravilnosti teh čudovitih likov te bo tako prevzela, da jim boš dal brez pridržka prednost pred vsemi tvori človeške umetnosti. Ali opazuj ptičja peresa, fine organe žuželke, ali celo letalno kožico grdega netopirja, in ne boš se mogel dovolj načuditi. Ali kje more pokazati človeška umetnost kaj podobnega, kakor je lesk zvezdnatega neba, krasota mavrice, neizmerenost brezbrežnega morja, čarobnost lepe pokrajine, vzvišenost nevihte, vzhod preronega solnca? Niti v največjih delih stavbarstva, kiparstva in godbe. Najlepša srednjeveška gotika, najdivnejša Raffaelova slika, najbolj dovršeni kip Praksitelov ne more nadomestiti tega, kar nam nudi opazovanje preprostega naravnega tvora ali pojava. Samo po sebi se nastavi vprašanje: Odkod pa ima narava to nedosežno lepoto in popolnost? Odgovor je mislečemu človeku otroče lehak. Če narava prekaša dela največjih umetnikov, potem glasno kliče, da je nad vsemi umetniki na svetu, ki so bili in bodo, še drug umetnik, neskončno popolni in vsemodri Stvarnik nebes in zemlje. Narava zgovorno oznanja njegovo »nevidno moč in božanstvo« (Rom. 1, 20).

Ujetnik. Kakor poroča dnevno časopisje, se nahaja v naši državi že nad 100.000 vojnih ujetnikov. Iz pisem, ki jih pošiljajo v domovino, se vidi, da naša država z njimi v resnici človekoljubno ravna. Kakor je znano, se nahaja tudi nekaj naših bojnikov v ruskem ujetništvu. Njih položaj nikakor ni zavirljiv: tuji kraji, tuji ljudje, slaba, pičla hrana in skeleč mrz (Dostojevski pravi v Zapiskih iz mrtvega doma, da so imeli na notranjih hodnikih jetnišnice 24° C. mraza). Godi se jim nekako tako kakor pesniku Ovidiju v Tomih. Saj vam je znano, kako milo toži v svojih Pismih iz Ponta: Venimus in Geticos fines, moriamur in illis: prišli smo v getiško deželo, da tukaj umrjemo. (Ex Pont. III., 7, 19.) Glejte, vedno več trpim, in če se spomnim podobe teh krajev, se mi žalostno prognanstvo obnovi in prične iznova (Ibid. 33, 4). Tu vlada večna zima. Ovidij je to zimo nedosežno lepo popisal v Trist. III., 10. (N. pr. 21, 22: Pogosto med gibanjem lasje žvenketajo, ker visi led na njih, in zmrzla brada se snežno blešči.) Toda najhujša muka je prognancu ali ujetniku domotožje. V pismu na Rufina (Ex Pont. I., 3) je Ovidij to klasično naslikal. Kakor Odisej želi

prognanec videti samo dim z domačih ognjišč. »Ne vem, s kakšno sladkostjo priklene nase rodna zemlja vsakogar in ne pusti, da bi nanjo pozabil. Kaj je boljše nego Rim? Kaj je hujše nego scitiški mraz, pa je vendar barbar iz onega mesta semkaj pribežal« (35—38). Edino takrat se resnično razveseli človek na tujem, če pride pismo od doma. Hvala Bogu, sedaj je tako poskrbljeno, da se lahko tudi z vojnimi ujetniki pismeno občuje. Kolika tolažba za te nesrečnike! Saj pravi Ovidij Rufinu: Že omagujoč sem ob tvojih besedah oživel, tako kakor žila zopet utripa, če vlijete vina (9/10). A nasprotno, kako se srdi nad prijateljem, ki ga je v nesreči pozabil, tako da mu ni niti enkrat pisal: Če mi že nisi skusil na noben način dejansko pomagati, naj bi bila prišla vsaj karta, s temi besedami zaznamovana (Ex Pont. IV., 3, 25/26).

Slike iz kranjske preteklosti. L. 1647. je izbruhnila v Neapolu vstaja. Vodil jo je neki Massaniello. Španska je bila zapletena takrat v vojno s Portugalsko, nasproti Franciji je morala biti vedno pripravljena in sedaj še ta vstaja. Kje dobiti vojakov? Kralj Ferdinand III. je dovolil, da so španski stotniki nadržali vojake tudi po Kranjskem in Štajerskem. Nabrane rekrute so poslali v Trst, od tam pa v Neapol. Isto leto pa je izbruhnila na Štajerskem huda kuga; zato niso na Kranjsko nobenega pustili, ki je prišel s štajerskega; kajti kuga, ki je divjala l. 1645. in 1646. po Dolenjskem, je bila zanesena s štajerskega, in Kranjci so se bali nove nesreče. Kako spraviti tedaj štajerske rekrute v Trst? Španski stotniki so prosili cesarja in cesar je izdal povelje, da se naj rekrutom dovoli prehod skozi kranjsko deželo, toda ne smejo se ustaviti v mestih, trgih in večjih vaseh. Na gotovih krajih so smeli počivati in na ta način so vendar prišli v Trst. Kranjska pa je bila kuge rešena.

Grške tragedije na Angleškem. V angleški grofiji Berkshire (izg. Bəkšə¹) je najznamenitejši srednješolski zavod Bradfield College (Bredfild Kolidž),² kjer dijaki že nad 20 let uprizarjajo grške tragedije v izvirenem grškem jeziku. Poleg zavoda imajo odprto gledališče, ki je sezidano natančno po vzorcu starogrškega gledališča v Epidauru iz 4. stoletja pred Kr. Prostora ima za 2000 ljudi. Oder nam, kakor v starem gledališču, predstavlja grško svetišče, značilna trojna vrata. (O gledališču in tragedijah pri starih Grkih beri

krasno, dramatsko pisano razpravo prof. dr. Jos. Debevca v izvestju I. drž. gimnazije leta 1913. in 1914.) Med odrom in prostorom za poslušalstvo je marmornato tlakana orkestra, t. j. prostor za kor, ki je bistven del grške drame. V sredi orkestre je oltar. Vse je stari-noslovsko popolnoma natančno. Obleka (garderoba) je posneta po grških kipih in vazah. Piščali so narejene po izvorni piščali, ki se je našla leta 1876. v Pompejih. Godba ima staroklasični značaj, a je prirojena modernemu glasbenemu čutu. Igralci so učenci najvišjega razreda. Predstave se prirejajo vsaka tri leta, tedaj pa se več dni zaporedoma ponavljajo. V zadnjem času je prišla na vrsto Sofoklejeva Antigona in Evripidova Alkestis. —m—

Svoboda in nuja. Modre postave in upravičena nuja (Zwang) niso za plemenit narod (in plemenit značaj) nikake sponse, ampak nekaj oklep, ki zagotavlja nositelju moč in varstvo, četudi ga večkrat tišči. In ta potreba nuje je za človeka ravnotako častna kakor delo. Od dneva do dneva slišimo večje število norcev, ki govorijo o svobodi, kot bi bila le-ta edina častna stvar. Ravno nasprotno je svoboda znamenje nizkih bitij. Noben človek, in naj bo še tako velik ali mogočen, ni bil nikoli tako prost kot riba v vodi. Vedno je zanj »nekaj«, kar mora storiti ali opustiti, dočim sme riba storiti, kar se ji zljubi . . .

Nuja (siljenje), ne prostost, deli človeku šele pravo dostojanstvo. In če gremo po vsem svetu, vedno gre med obema abstraktnima rečema: svoboda in nuja tej slednji prvo in najčastnejše mesto.

Svoboda kakor nuja sta dobri, ako je bila volitev plemenita, in slabi, ako je bila volitev neplemenita; izmed obeh pa, to zopet ponavljam, je nuja, ki znači višje bitje in boljša nižjo stvar in od službe nadangela pa doli do delovanja žuželke, od planeta, ki visi na nebu, do težnosti praška na zemlji odvisi moč in slava vseh bitij od njihove pokorščine, ne od prostosti njihove.

Solnce nima nobene svobode, suh list pa ima precej prostosti; prah, iz katerega si ustvarjen, nima nikake prostosti (vsaka stanica, vsaka molekula tvojega telesa je vezana po fizikalnih in kemijskih zakonih); njegova svoboda nastopi, ko strohniš . . . Nezapodljiva, neizrekljiva norost je misliti, da je prostost za človeka dobra, brez ozira na to, kako da jo uporablja.

Kaj porečete staršem, ki nameravajo poslati otroka v sobo, kjer stoji miza pokrita s sladkimi pijačami in sadjem, od katerih je del zastrupljen, del pa ne. Oče pravi otroku: Dete moje, ti si svobodno bitje, voli! Tako

¹ ə = polglasni e.

² Državnih gimnazij na Angleškem ni, temveč le privatni zavodi, podobni zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano; pod gotovimi pogoji jih država podpira.

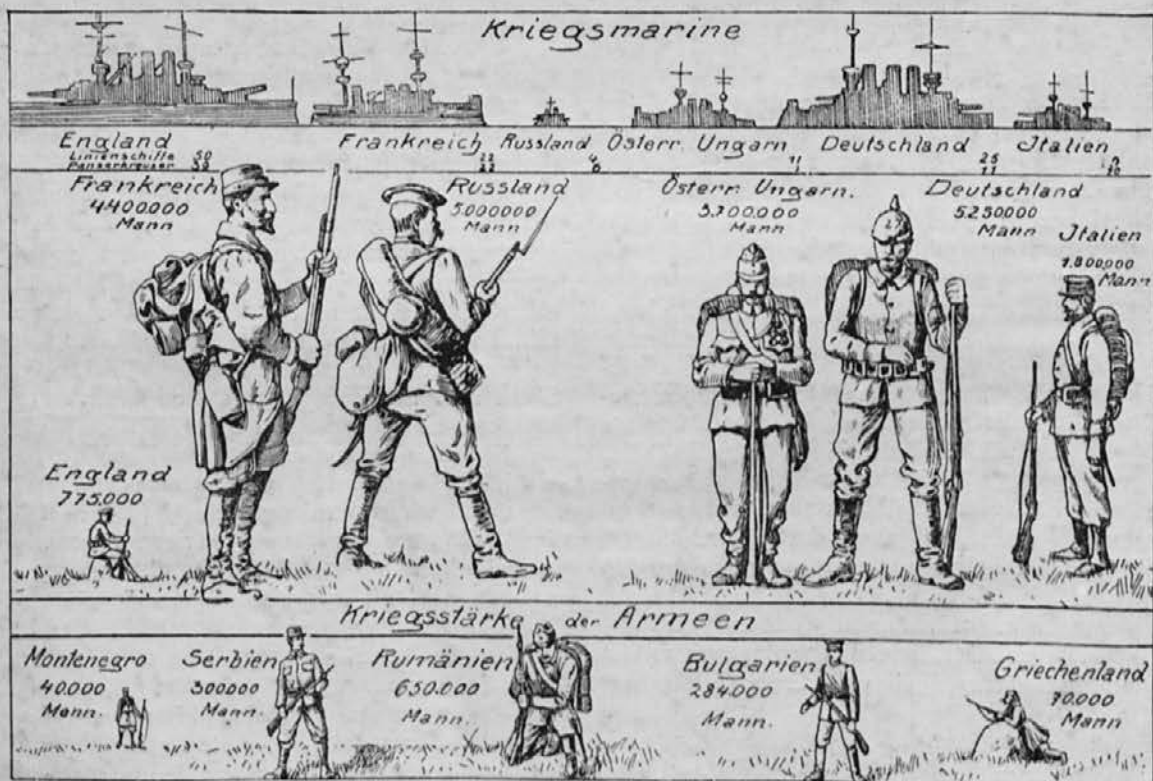
dobro je zate, da prosto izbiraš; to namreč utrjuje tvoj značaj, izpopolnjuje tvojo individualnost. Če vzameš napačno stekleničico ali pozoblješ napačno jagodo, je po tebi, preden mine dan, toda, sinko, dostojanstvo svobodnega otroka si dosegel. (Ruskin, Aphorismen zur Lebensweisheit.)

Naše slike nas vodijo v tej številki večinoma po lepi Koroški, kjer je toliko lepih starih gradov in znamenitih krajev. Na Vrbskem jezeru je v avgustu 1913. poletaval letavec Hold. Pirrejal je en teden po dvakrat na dan letalne poskuse. S hydroplanom je plaval po vodi, hitreje od vsakega motornega čolna, nato pa se je dvigal kvišku in krožil po zraku do višine 1300 m. Grad Geysersberg stoji v Brežah; ohranjen je v starodavni obliki in je jako lep. Dne 19. maja t. l. je umrl komponist in pevec Tomaž Koschat, ki je po širnem svetu proslavil koroške narodne pesmi — ki pa so posnete po slovenskih. Bil je pri dvorni operi na Dunaju. Mesto Celovec je koroškega rojaka počastilo s tem, da mu je dalo napraviti častno grobnico. Letos je umrl tudi dr. Al. Cigoj, dolgoletni odbornik Družbe sv. Mohorja. V nemškem jeziku je popisal življenje Jezusovo. Bil je tudi naročnik našega lista.

Nekaj trdih orehov za naše latince.

1. Malo malum cum malo quam malum sine malo.
2. Ave ave avesne esse aves.
3. Domine domine dominae sunt.
4. Vespasianum pungit clamat.
5. Mea mater filium tuum lupus est.
6. Suum quisque agricola cultum attendat.
7. Nemone nemine nummis numini nemoris nebit.
8. Cántabánt miserí miseré miserúm miserére.

(Rešitev v prihodnji številki Mentorja.)

LUKA VILHAR

urar, Ljubljana, Kopitarjeva ulica št. 4

priporoča prečastiti duhovščini in slav. občinstvu svojo veliko in bogato zalogo

priložnostnih daril

kot ure, verižice, uhane, zapestnice itd. po najnižjih cenah.

Za solidno in točno postrežbo se jamči.

I. KETTE

Ljubljana, Franca Jožefa c. 3.

Klobuki, čepice, perilo, kravate, palice, dežniki, galoše, toaletne potrebščine itd. Vsi predmeti za telovadbo, turistiko in drug šport.

Knjigoveznica

„Kat. tisk. društva“

v Ljubljani

se priporoča :

v izvršitev vsakovrstnih knjigoveških del.

Knjižnicam znaten popust. Solidno delo, zmerna cena.

Kupujte edino

„Sava“-kremo

(čistilo).

Dobiva se povsod.

Fr. P. Zajec, izprašani Ljubljana, Stari trg 9

optik, priporoča svoj dobro urejeni optični zavod kakor tudi različne vrste naočnikov, ščipalcev, toplomerov, daljnogledov itd. Popravila očal, ščipalcev itd. izvršuje dobro in cenol

G. F. Jurásek

uglaševalec glasovirjev in trgovec glasbil

Ljubljana, Poljanska c. 13.

Velika zaloga prvovrstnih glasovirjev, pianin, harmonijev, gosli, tamburic, kitar, citer in vsega glasbenega orodja. Najboljše strune (Wachold in druge). Zavod za uglaševanje ter popravila vsch glasbil. Jamčim pismeno 10 let. Posojevalnica glasovirjev in harmonijev po najnižjih cenah. — Dobro blago se samo hvall.

Telovadne priprave in orodje, sani, drsalke in druge zimske športne potrebščine, vsakovrstne gospodinske in gospodarske predmete, kuhinjsko opravo, železno pohištvo, orodje, razno-

vrstno železnino, nagrobne križe in prvovrstne poljed. stroje, priporoča prva domača tvrdka te stroke

Fr. Stupica v Ljubljani,

Marije Terezije cesta št. 1, veletrgovina z železnino in razpošiljalnica poljedelskih strojev.

K. A. KREGAR

Ljubljana, Sv. Petra cesta 23

Trgovina z usnjem
na debelo in drobno

Bogata zaloga raznovrstnega
usnja in črevljarskih potrebščin

Glavna zaloga

Sava-kreme

v korist obmejnim Slovencem!

Trgovina oljnatih barv, fir-
nežev in lakov ter vseh v to
stroko spadajočih
predmetov

Brata Eberl

silkarja napisov, pleskarska mojstra
Miklošičeva cesta št. 4

nasproti „Uniona“

Priporoča se preč. duhovščini
in p. n. občinstvu
v vsakem oziru
kot priznana solidna tvrdka

Priporočljiva domača tvrdka!

Podpisani izjavljam v imenu stavb-
nega odbora za zidanje nove cerkve
v Šmihelu pri Žužemberku, da je gosp.

Rajko Sušnik

umetni steklar v Šiški

napravil v imenovani cerkvi enajst
novih oken, krasno in umetno v got-
skem slogu, v splošno zadovoljnost in
po zmerni ceni ter je zato v svoji
stroki vreden najboljšega priporočila.

V Šmihelu, 12. avgusta 1909.

Za stavbni odbor:
Francišek Gabršek,
župni upravitelj.

Prodajalna Katol. tisk. društva (H. Ničman) v Ljubljani

priporoča svojo bogato zalogo

: šolskih :
in pisarniških
potrebščin

kakor: raznovrstni papir, zvezke, no-
teze, razne zapisnike, kopirne knjige,
šolske in pisarniške mape, radirke,
pisala, črnilo, gumi, tintnike, ravnila,
trikote, šestila, barve, čopiče, razno-
vrstne razglednice in devocijonalije.